

Ekoloji - Kapitalizm, Devrim Ve Sosyalist Uygurlık

◆ Partimizin güncel hedefi olan anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, kendisini sürekli kılacak ve kesintisiz bir biçimde sosyalizme doğru evrilecek bir rotaya sahiptir. Bu devrim, iktidarın bir anlık el değiştirmesini ya da kısa süreli bir ayaklanmayı değil, uzun süreli bir halk savaşını önüne koyduğu için, program maddelerinde ifade ettiği gelecek projesinin en azından nüvelerini de savaşın her aşamasında hayata geçirmeyi öngörmektedir. Dolayısıyla, anti-emperyalist anti-oligarşik devrimin kitlelerle kurduğu ilişki de bugünden başlayıp komünizme dek devam edecek bir süreç olacaktır. Eğitimden sağlığa, ekolojiden kültüre ve sanata dek her konuda devrim, bu ilişkiyi esas alacak, kendi politikalarını bu ilişki üzerine inşa edecektir.

◆ Anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, emperyalizme bağımlılığın iktisadi, politik, kültürel, vb. bütün biçimlerini bu topraklardan söküp atacak, bütün bağımlılık anlaşmalarını derhal yırtıp atacak ve esas olarak ülkenin kendi kaynaklarına dayanan bir ekonomik politikayı hayata geçirecektir.

◆ Anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, ülke ekonomisinin bütün kilit sektörlerini kamulaştıracak, üretim sürecini kâr esasına göre sürdüren kapitalist işleyişi mümkün olduğunca büyük bir hızla değiştirecek, planlı ve

kamu yararına bir üretim sistemini gerçekleştirecektir.

◆ *Anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, ülkedeki bütün baskı ve zulüm kurumlarını kesin biçimde parçalayarak, en önemlisi devrim sürecinin bugünkü aşamalarından başlayarak kitlelerin her düzeyde örgütlenmesini, bu örgütlülükleri aracılığıyla iktidar sürecine katılmasını sağlayacaktır.*

◆ *Ve nihayet böyle bir devrim, yalnızca içinde yaşadığımız doğal ortamın değil, genel olarak evrenin ekolojik dengelerinin sorumluluğunu hissedecek, güncel sıkıntılar ve muhtemel ablukalar karşısında ne kadar zorlanırsa zorlansın, doğanın geleceğini sakatlayan girişimlerde bulunmayacaktır. Bu amaçla üzerinde yaşadığımız toprakların enerji başta olmak üzere bütün alternatif kaynaklarına yeni bir anlayışla eğilmek, doğaya zararlı yöntemler yerine verimliliği ve doğayı birlikte gözetim yöntemler koymak, kolektif üretime dayalı sağlıklı tarımsal projeler üretmek devrimin önde gelen görevleri arasında olacaktır.*

◆ *Kâr amacı gütmeyen sosyalist üretim bugün pahalı denilerek devreye sokulmayan çevre dostu tüm teknolojileri, enerji üretme yollarını kesin biçimde sahiplenecektir. Bu türden yeni teknolojilerin üretimi bilimin temel sorunlarından biri olarak ele alınacaktır.*

◆ *Partimiz, organik tarımı esas alacak, genetik olarak değiştirilmiş tarım ürünlerinin üretiminin insan ve doğa üzerindeki sonuçlarını kesin biçimde yasaklayacaktır.*

◆ *Bütün toplumsal güçlerin uyandırıcısı olarak bir şafak vakti anlamına gelen devrim, ülkenin bugün kapitalist sistemin emrinde çürütülen bilimsel potansiyelini açığa çıkaracak, bu potansiyelin şu anda yararsız alanlara akmakta olan gücünü halk için seferber edecektir. Özellikle metropol kentlerdeki bugünkü keşmekeşi sona erdirecek radikal projeler kesinlikle artık yalnızca bir devrimin başarabileceği işler haline gelmiştir. Ancak böyle bir devrimle birlikte, kent-kır ilişkisi ve tüm üretim süreçleri, kent ile kır arasındaki ayrımın ortadan kaldırılacağı, insanın doğayla barışık biçimde yeniden bütünleşeceği, insanı doğaya yabancılaştıran tüm ilişki biçimlerinin ortadan kaldırılacağı yeni biçimlerde organize edilecektir. Kapitalizmin ve sermayenin yoğunlaşmasının ürünü olan ve insanı doğaya yabancılaştıran büyük kent ve üretim düzeni tamamen tasfiye edilecektir.*

◆ Doğal yaşam alanlarının, bitki ve hayvan türlerinin kapsamlı önlemlerle korunması, “ekonomik gelişme”ye kurban edilmesinin önüne geçilmesi yine devrimci iktidarın temel ekolojik görevlerinden biri olacaktır.

Ekoloji - Kapitalizm, Devrim Ve Sosyalist Uygurlık

“Bu 19. yüzyılımıza özgü bir büyük olgu, hiç bir partinin yadsımaya kalkışmadığı bir olgu vardır. Bir yandan, bundan önceki insanlık tarihinin hiç bir evresinin aklına dahi getiremediği sınai ve bilimsel kuvvetler ortaya çıkmaya başlamıştır. Öte yandan, Roma İmparatorluğunun son zameanlarında görülen umutsuzluğu kat kat aşan çürüme belirtileri vardır. Günümüzde her şey kendi karşısına gebe görünüyor. İnsan çalışmasını kısaltma ve bereketlendirme şaheser gücüne sahip makinelere [karşın -ç] kendisinin yoksulluk içinde, gücünün ötesinde çalıştığını görüyoruz. Ortaya yeni çıkmış zenginlik kaynakları, garip bir gizemli büyü ile, yokluk kaynakları haline dönüşüyor. Sanat zaferlerinin karakter kaybı ile satın alındığı görülüyor. İnsanoğlunun doğayı egemenliği altına aldığı hızla, insanın öteki insanların ya da kendi aşağılıklığının kölesi haline geldiği görülüyor. Bilimin saf ışığının bile, cehaletin karanlık zemininden başka bir şeyi aydınlatamadığı görülüyor. Bütün keşiflerimizin ve ilerlememizin, maddi güçleri entelektüel bir

yaşamla doldurmak ve insan yaşamını maddi bir güçle aptallaştırmak sonucu verdiği görülüyor. Bir yanda modern sanayi ve bilim, öte yanda modern sefalet ve ayrışma arasındaki bu uzlaşmaz çelişki; üretici güçlerle çağımızın toplumsal ilişkileri arasındaki bu uzlaşmaz çelişki, apaçık, karşı konulmaz ve su götürmez bir olgudur. Bazı partiler buna hayıflanabilirler; ötekiler ise modern çatışmalardan kurtulmak için, modern sanatlardan kurtulmayı arzulayabilirler. Ya da sanayideki bunca açık bir ilerlemenin, siyasette aynı ölçüde açık bir geri çekilme ile tamamlanmak istediğini sanabilirler. Kendi payımıza biz, bütün bu çelişkileri ortaya çıkarmayı sürdüren yetenekli ruhun biçimi konusunda yanılmıyoruz: Toplumun yeni yaratılmış güçlerinin iyi bir biçimde çalışması için, bunların istediği tek şeyin yeni yaratılmış insanlar tarafından yönetilmek olduğunu biliyoruz - ve bunlar işçilerdir.” (19 Nisan 1856, People’s Paper)

Neredeyse yüzelli yıl önce İngiliz işçilerine yaptığı bir konuşmada böyle söylüyordu Marx. Üstelik de ne kadar saf bir dönemde! Henüz ortalıkta ne vardı ki! Marx’ın konuşma yaparken içtiği su, içilebilir bir suydur herhalde; henüz Hiroşima yok olmamıştı, Çernobil adı bile bilinmeyen küçük bir köydü belki; insanlık her gün attığı büyük büyük adımlarla yeni ufukları açıyor, toprağın binlerce yıllık köleleri özgürleşiyor, “gelişme” ve “ilerleme” kavramları şimdilik kaygı değil heyecan ve iyimserlik yaratıyordu.

Yine de Marx bu konuşmasında, bir kahin gibi, kapitalist gelişmenin bağrında taşıdığı kanser urunu çarpıcı bir biçimde belirliyor ve sonra aynı açıklıkla sorunun çözümünün artık geride değil ileride bir yerde, sosyalizmde olduğunu ortaya koyuyordu. Böylece yaptığı şey, aslında kendi “ilerleme” anlayışının da ortaya konulmasıydı. Sık sık iddia edildiği gibi Marx, bilimlerdeki ve üretim teknolojisindeki olağanüstü gelişmeleri gözü kapalı alkışlayan biri değildi; o, bütün bu baş döndürücü gelişmelerin içindeki derin çelişkileri görüyor ve fakat, bütün bu çelişkilerin de aynı gelişmelerin yarattığı yeni güçler tarafından bir devrimle çözülebileceğini söylüyordu.

Doğa ve İnsan

İnsanın doğayla olan macerası binlerce yıllık bir süreci kapsıyor. Uzun bir evrim sürecinin ardından tarihin belli bir döneminde kuşkusuz nitel bir sıçramayla kendi kendisinin az çok farkında olan akıllı bir varlık haline gelen ve artık bu anlamda doğadan kopan insan, aynı zamanda insanlık tarihine giriş noktasıdır. Tarihin bütününe değil, yalnızca insanlık tarihine... Yoksa, evrenin insandan tamamen bağımsız olarak milyarlarca yıl boyunca devam eden macerası, esasen kendi tarihine sahiptir.

Ama insana geldiğimizde, ilk kez doğanın unsurları arasındaki farklı bir ilişki biçimine geliriz. Doğanın bütün parçalarının kendi aralarında kurdukları ilişkinin kendiliğindenliği, bir yerinden kırılır ve esasen kendisi de aynı doğanın parçası olan insan bireyi, içinde yaşadığı doğal ortama az ya da çok müdahale ederek onu kendi yaşam amaçları için bilinçli bir biçimde değiştirerek kullanır. İnsan, artık doğanın sıradan bir parçası olmaktan geri dönüşsüz bir biçimde kopmuş ve bütün diğer canlılardan nitel olarak ayrılmıştır. Henüz bu doğal ortamın efendisi değildir, hatta çok uzunca bir süre doğadaki diğer güçler içerisinde oldukça zayıf bir konumdadır; ama artık bilinçli bir varlık olarak gelişmekte ve her aşamada kendi maddi varlığını üretirken çevresini de değiştirmektedir. Aşırı doğa tutkunlarının ya da mitoloji düşkünlerinin iddia ettikleri gibi bu bir “ilk kötülük” de değildir; yaşamın ve evrimin doğal seyrinden söz ediyoruz burada; insanın en eski ikelliğine dönmesi üzerine fantaziler ise konumuzun dışında kalıyor.

Önce ilkel komünal koşullarda sonra köleciliğe evrilerek geçen bu yüzyıllar boyunca esasen insanın doğayla olan bu ilişkisi henüz aşırı bir değişikliğe uğramamıştır. Maddi ihtiyaçlarının ve fizyolojik yapısının, beyninin, vb. geliştiği her aşamada insan yaşadığı doğal çevreye daha fazla müdahale etmiş, ancak yine de bu müdahale toprağın, suyun ve diğer unsurların olduğu haliyle kullanılması noktasını çok fazla aşmamıştır. Köleciliğin şatafatlı dönemlerinde şüphesiz görkemli tapınaklar, saraylar, sırf zevk için düzenlenen ziyafetler, törenler, vb. bu “doğal ihtiyaç” kriterlerini epey zorlamıştır ama tarih kitaplarında çok anlatılan bu ortamın biraz dışına, sıradan insanların hayatına baktığımızda orada yine işler bu genel durumu bozmamaktadır. Yani sıradan insan, toprağı ihtiyaçları için işlemekte ve örneğin bir ağacı da ondan bir ev yapmak için, vb. kesmektedir. İlkel toplumdan çıkıldığında değişen asıl unsur, üretim araçlarının artışı ve çeşitlenmesi ile birlikte gelişen mülkiyet ilişkileridir. Artık topluluk halinde yaşayan ve komünal bir yaşam içerisinde doğadan topladıklarını ya da avladıklarını bu ortak yaşamın parçası gibi algılayan insanın dünyasından çıkıp, toprağı ve ürünleri mülk edinen insana -ve tabii madalyonun diğer yüzüne, mülksüz insana- geliriz. Esasen bu da bir “ilk kötülük” değil, insanlık tarihinin, insanın maddi üretim koşullarının bir gelişme evresidir.

Ama ne olursa olsun, bütün bu evreler, insanın yaşadığı doğal ortamla ilişkisi bakımından, kapitalist dönemin sanayileşme ilişkileriyle kıyaslanamayacak kadar saftır. İnsan, henüz doğanın kör ve yıkıcı güçleri karşısında oldukça zayıftır, köleci dönemin felsefe dünyasının bütün parlaklığına karşın bu güçlerin işleyiş kurallarını keşfederek üretim için kullanmaktan uzaktır. İlkel hayata ne kadar çok vurgu yapılırsa o kadar sıkı çevreci olunacağını düşünenlerin tersine bu dönemde

insan, kendi doğal ortamını bozmama gibi bir bilince de sahip değildir. İlkel dönemin bazı topluluklarında doğal güçleri esas alan dinsel inanışlar elbette yaygındır ve bu topluluklar toprağı, suyu, vb. kendilerinden ayrı şeyler olarak görmedikleri için doğaya saygılı yaklaşmaktadırlar; ama burada asıl sorun, insanın “doğayı dönüştürebilme yeteneklerinin” henüz sınırlı olmasıdır. Yani insan toplumunun maddi üretim ilişkileri ve güçleri, ihtiyaçları, henüz böyle bir aşamada değildir. İlkel insan toprağı işlemekteki yeteneklerini belirgin biçimde artırmakta ama bunun için büyük makineler kullanmayı hayal bile etmemektedir; giysiler yapmak için pamuğı ve hayvan postlarını kullanmakta ama örneğın sentetik nesnelere üretmeyi aklından geçirmemektedir, vb. vb. Ve bunlar “doğayı korumak”la ilgili şeyler değil, tamamen dönemin ihtiyaçları ve üretim güçleriyle ilgili şeylerdir.

İnsanın doğa güçlerine başka bir biçimde yaklaşması ve onun yasalarını çözümlenerek maddi üretim için yaygın bir biçimde kullanması aşaması ise aradan geçen yüzyıllar boyunca olgunlaşmıştır. Şüphesiz bu durum, esas biçimini kapitalist sanayileşme sürecinde bulmuştur ama kapitalist üretimi önceleyen yüzyıllar boyunca bir çok ilerleme üst üste birikmiş, şu beylik deyimde olduğu gibi “ihtiyaç” her zaman “keşiflerin anası” olmuştur. Bu yazı çerçevesinde, bütün bir Ortaçağ ve Rönesansın gelişmelerini özetlemek imkânına sahip değiliz; ancak süreç açısından kesin olan şey, böylece muazzam bir bilgi birikiminin oluştuğudur.

Yani kapitalist üretim, bugünkü bildiğimiz anlamıyla ortaya çıkıp hakim bir ilişki biçimi olmadan çok önce, onu mümkün kılan yüzlerce bilimsel keşif ya da en azından ütopyik tasarım ortaya çıkmış ve koşulları olgunlaştırmıştır. Bu anlamda suyun kaldırma kuvvetinin formüle edilmesi ya da elementlerin, gazların, vb. keşfiyle buharlı büyük gemilerin yapımı arasında yüzyıllar geçmiş olsa bile, esasen bütün bu gelişmeler bir zincirin halkaları gibi birbirine eklenmiştir. Örneğın ateş yakma eyleminin keşfi, Engels’in çok yerinde olarak belirttiğı gibi tarihin eşiğindeki insan için en muazzam keşiftir; ama aynı keşfin kömürün-su-buhar ilişkisine evrilmesi bir başka gelişme aşamasına aittir.

Böylece gelinen nokta, kapitalist üretimin insan üzerindeki yıkımı ne olursa olsun, olağanüstü ve heyecan vericidir. Özellikle 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyıl boyunca insanlık, son derece çarpıcı buluşlara tanık olmuş, hatta denilebilir ki, daha önceki yüzyıllar boyunca olup biten her şeyi yüzlerce kez katlayan büyük gelişmeler gerçekleşmiştir. Ve şüphesiz, (20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sürece ağırlık koyan sosyalist ülkeleri bir ölçüde dışta tutarsak) bütün bu gelişmelerin büyük çoğunluğunu kapitalizme borçluyuz.

Doğa Yasalarına Egemen Olmak

Marksist teoride çoğu kez yanlış anlaşılan unsurlar da onun bu gelişmeye yaklaşımıyla ilgilidir.

Marx ve Engels'in ahlaki yargılar, "insanın doğası", vb. gibi konularda mümkün olduğunca az görüş ifade ettikleri, daha ağırlıklı olarak kapitalist sistemin işleyişi ve bu sistemin hangi güçler tarafından nasıl yıkılacağı noktasına yoğunlaştıkları bilinir. Bu bağlamda Marx ve Engels, kapitalist üretimin yarattığı gelişmelere önsel olarak karşı çıkan "makine-kırıcılar" ya da "doğacılar"dan hep uzak durdular. Onlar, zaten objektif bir olgu olarak gelişmekte olan kapitalist sistemin içi-boş ve temelsiz laflarla protesto edilmesini değil, bizzat bu gelişmenin yarattığı güçler (proletarya) tarafından yıkılarak komünizmin kurulmasını savundular. Onlar, kapitalist üretimde sıçrama yaratan herhangi bir bilimsel gelişmeyi, "iyi" ya da "kötü" olarak değerlendirmekten çok, bu gelişmenin ortaya çıkardığı zenginliğin nasıl olup da bir "yokluk kaynağı"na dönüştüğünü (yazımızın başındaki alıntıya yeniden dönülsün) anlamaya veburadan yeni bir toplumsal projeye varmaya uğraştılar.

Örneğin Marx, Komünist Manifesto'da, "burjuvazi, ancak yüzyılı bulan egemenliği sırasında, daha önceki kuşakların tümünün yaratmış olduklarından daha yoğun ve çok daha büyük üretici güç yarattı. Doğa güçlerine egemen olunması, makine, kimyanın sanayiye ve tarıma uygulanması, buharlı gemiler, demiryolları, elektrik telgrafı, koskoca kıtaların tarıma açılması, nehirlerin suyolları haline getirilmesi, yerden bitercesine nüfus çoğalması toplumsal emeğin bağrında böylesine üretici güçlerin yatmakta olduğunu daha önceki hangi yüzyıl sezebilmiştir?" diye soruyordu ve bu, kuşkusuz, bir hayranlık değildi. İşaret edilen şey, bir tarihsel süreç değişimi ve böylece ortaya çıkan büyük üretim potansiyeliydi.

Aynı şey, "özgürlük"le "doğaya egemen olmak" arasındaki ilişki bakımından sık sık başka metinlerde de yer alır. Özellikle Dühring'le olan tartışmaları sırasında Engels, özgürlüğü tanımlarken, "özgürlük, doğa yasaları karşısında düşünmüş bir bağımsızlıkta değil ama bu yasaların bilinmesinde ve bu bilme aracıyla bu yasaların belirli erekler için yöntemli bir biçimde kullanılma olanağındadır" diye söze başlar ve devam eder: "(...) özgürlük, kendimiz ve dış doğa üzerinde, doğal zorunlulukların bilgisi üzerine kurulu egemenliğe dayanır; böylece o, zorunlu olarak, tarihsel gelişmenin bir ürünüdür. Hayvanlar dünyasından ayrılan ilk insanlar, her özsel noktada hayvanlar denli az özgür idiler; ama uygarlığın ilerlemesi, özgürlüğe doğru atılmış bir adımdı. İnsanlık tarihinin eşiğinde, mekanik hareketin ısı durumuna dönüştürülmesinin, sürtünme ile ateş yakılmasının bulunması; bizi bugüne getirmiş olan evrimin sonunda ise, ısının

mekanik hareket durumuna dönüştürülmesinin, buharlı makinenin bulunması var.”

Yani Marx ve Engels, o gün itibarıyla en son ifadesini kapitalist üretimde bulan uygarlık gelişimini, bütün bilimsel buluşları, bir “özgürleşme süreci” olarak görmekte ve bunların reddini değil, işleyiş yasalarının çözümlenerek dönüştürülmesini öngörmektedirler.

Komünizme doğru giden yolu tanımlarken kapitalist işleyişin yasalarını doğanın yasalarına benzeten Engels, şöyle devam eder: “Toplumsal olarak etkide bulunan güçler, tıpkı doğa güçleri gibi etkide bulunurlar: onları tanımadığımız ve hesaba katmadığımız sürece, kör, zorlu, yıkıcı güçler olarak. (...) Ama özlükleri içinde bir kez kavrandıktan sonra, birleşmiş üreticilerin elinde, şeytan ruhlu efendiler durumundan uysal hizmetkârlar durumuna dönüşebilirler. Bu, fırtına şimşegindeki elektriğin yıkıcı gücü ile telgraf ve elektrik arkının evcilleştirilmiş elektriği arasında varolan farklılıktır, yangın ile insan hizmetinde kullanılan ateş arasındaki farklılıktır. Bugünkü üretici güçleri, aynı biçimde, sonunda onların özlüğünü tanıdıktan sonra kullanınca, üretimdeki toplumsal anarşi yerine, üretimin, topluluğun olduğu gibi her bireyin de gereksinmelerine göre toplumsal olarak planlanmış bir düzenlenmesinin geçtiği görülür; böylece, ürünün önce üreticiyi, sonra mülk sahibini egemenliği altına aldığı kapitalist mülk edinme biçimi yerine, ürünlerin, modern üretim araçlarının özlüğüne dayanan mülk edinme biçimi geçer: bir yandan üretimi sürdürme ve geliştirme aracı olarak dolaysız toplumsal mülk, öte yandan yaşama ve zevk alma aracı olarak dolaysız bireysel sahiplenme...”

Ve nihayet komünist tasarım Engels'te şöyle bir ifadeyle kendini bulur: “Üretim araçlarına, toplum tarafından elkonulması ile, meta üretimi, ve bunun sonucu, ürünün üretici üzerindeki egemenliği ortadan kalkar. Toplumsal üretim içindeki anarşi yerine, bilinçli, planlı örgüt geçer. Bireysel yaşama savaşımı son bulur. Böylece, ilk kez olarak, insan, belli bir alanda, hayvanlar âleminden kesinlikle ayrılır, hayvansal yaşama koşullarından, gerçekten insanca yaşama koşullarına geçer. İnsanı çevreleyen, şimdiye kadar insanı egemenliği altında tutan yaşama koşulları alanı, şimdi, kendi öz toplum yaşamlarının efendileri oldukları için ve kendi öz toplum yaşamlarının efendileri niteliği ile, ilk kez olarak, doğanın gerçek ve bilinçli efendileri durumuna gelen insanların egemenliği ve denetimi altına geçer. Kendi öz toplumsal pratiklerinin, şimdiye değin, karşılarında doğal, yabancı ve egemenlik altına alıcı yasaları olarak dikilen yasaları, bundan böyle insanlar tarafından tam bir bilinçle uygulanan ve bu yoldan egemenlik altına alınmış yasalardır.” (Engels, Anti-Dühring)

Bir başka ifade ise şöyledir: “Çelişkilerin çözümü: proletarya, kamu iktidarını ele geçirir, ve bu iktidar gereğince, burjuvazinin elinden kaçan toplumsal üretim araçlarını, kamu mülkiyeti durumuna dönüştürür. Bu eylem aracıyla, proletarya, üretim araçlarını daha önceki sermaye niteliklerinden kurtarır, ve onların toplumsal niteliklerine, kendilerini kabul ettirme yolunda tam bir özgürlük verir. Önceden belirlenmiş bir plana göre toplumsal bir üretim, bundan böyle olanaklıdır. Üretimin gelişmesi, çeşitli toplumsal sınıfların bundan böyle varlığını bir çağdışılık (anachronisme) durumuna getirir. Toplumsal üretimdeki anarşi ortadan kalktığı ölçüde, devletin siyasal yetkisi (autorite) uykuya dalar. Ensonu, toplumdaki kendi öz yaşama biçimlerinin efendisi olan insanlar, böylece, doğanın da kendilerinin de özgür efendisi durumuna gelirler.” (Engels, Anti-Dühring)

Görüldüğü gibi, Marx ve Engels’te doğal ve toplumsal yasalar, genellikle bir arada ele alınmakta ve bu yasaların bir kez kavrandıktan sonra dönüştürülerek yeni bir toplumsal düzen için kullanılabilceği öngörülmektedir.

Kapitalist mülk edinme ve sömürü kuşkusuz son derece insanlık dışı bir olgudur onlara göre; ama onlar, yazımızın başındaki alıntıda da Marx’ın söylediği gibi “modern çatışmalardan kurtulmak için, modern sanatlardan kurtulmayı” (yani taş devrine geri dönmeyi) önermezler; kapitalizmin (ve bütün insanlık tarihinin) şu ana dek önümüze getirip yıdığı gelişmeleri ve çelişkileri veri olarak ele alarak bir devrim yoluyla yeni bir toplumsal sistem için kullanmayı önerirler.

Tekelci Kapitalizm ve Yeni Bir İnsanlık Durumu

Şüphesiz bu tablo 20. yüzyıla girmeye hazırlanan bir dünyayı resmetmektedir. Öte yandan tam da Marx’ın benzetmesinde olduğu gibi bu tablo “Roma İmparatorluğunun son zamanlarında görülen umutsuzluğu kat kat aşan çürüme belirtileri” göstermekte, kendi içindeki derin çelişmeleri onun sonunu hazırlayacak olan yeni bir çağın kapılarını zorlamaktadır.

Daha çok erken tarihlerde, Alman İdeolojisi’ni yazarken Marx, bu tıkanma tablosunu şöyle özetliyordu: “Büyük sanayi, rekabeti evrensel kıldı (...), büyük sanayi, ulaşım araçlarını ve modern dünya pazarını kurdu, ticareti sanayinin egemenliği altına soktu, her sermayeyi, sanayi sermayesi haline getirdi ve bununla da dolaşımı yarattı (...) ve sermayelerin hızla merkezileşmesine neden oldu. Evrensel rekabet yoluyla, bütün bireyleri, enerjilerini azami bir gerilim derecesinde tutmaya zorladı. İdeolojiyi, dini, ahlakı, vb., vb. mümkün olduğu kadar yok etti ve bunu başaramadığı zaman da onları apaçık yalanlar haline getirdi. (...) Doğa bilimini sermayeye bağımlı kıldı ve işbölümünün üzerinden onu doğal bir şeymiş gibi gösteren son perdeyi de ortadan kaldırdı. Ve genel bir

tarzda, iş içinde olabildiği ölçüde her doğal öğeyi yok etti ve bütün doğal olan ilişkileri, onları para ilişkisi haline getirmek üzere bozup dağıtmayı başardı. Doğal olarak oluşmuş kentlerin yerine, mantarlar gibi biten modern sanayi kentlerini yarattı. Girdiği her yerde zanaatçılığı ve genellikle sanayinin daha önceki bütün evrelerini yıktı. Kentin kır üzerindeki zaferini tamamladı. (...) Onun gelişmesi öyle bir üretici güçler kitlesi yarattı ki, loncalar nasıl manifaktür için bir engel olduysa, küçük kır işletmesi nasıl gelişme yolundaki zanaatçılık için bir başka engel olduysa, özel mülkiyet de bu üretici güçler için öyle bir köstek haline geldi.”

Daha sonraları, Marx'ın sıraladığı gelişmeler belli bir eşik noktasını aştığında ise teknelci kapitalist aşamaya, yani emperyalizme ulaşıldı. Bu artık, kapitalizmin gelişme-serpilme döneminin bütün temel unsurlarının köklü bir değişimi anlamına geliyordu. Serbest rekabetçi dönem, doğal kaynakların ve bütün diğer üretici güçlerin kullanımı bakımından tam bir vahşi dönemdi. Her köşede pıtrak gibi beliren fabrikalar hem doğal kaynakları hem de insan gücünü sınırsızca ve acımasızca harcıyor, kâr uğrana el sürülmedik alan bırakmıyordu. Örneğin Marx'ın kapitalist sistemin “akılcı bir tarım üretimiyle bağdaşmadığı ve bağdaşmayacağı” belirlemesi bu döneme aitti; çünkü kapitalist sistem, tarımdaki teknik gelişmeleri hızlandırır da, “organik doğadan elde edilen hammaddelerin” değerini sistematik biçimde düşürmekte ve toprağın akıldışı bir biçimde sömürülmesine yol açmaktaydı. Aynı biçimde tam bir üretim anarşisi içinde gelişen kapitalist üretim, madenlerden yakıt kaynaklarına, nehirlerden denizlere kadar her unsuru acımasızca sömürmekteydi.

Ancak teknelci dönemle kıyaslanınca bütün bu olup bitenlerin yine de epey masum şeyler olduğu açığa çıkacaktı. Çünkü teknelci kapitalizm, toplumun ve metropol ülkenin bütün kaynaklarının ve olanaklarının sonuna dek kullanımı anlamına geldiği kadar sermaye ihracı yoluyla diğer ülkelerin kaynaklarının da sömürülmesini yeni bir aşamaya getirdi.

Teknelci kapitalizm, her şeyden önce metropollerin kendisi için bir yıkım anlamına geldi. Daha doğrusu, bütün bir 20. yüzyıl boyunca baş döndürücü teknolojik gelişmelere tanık olan ve bir çok açıdan daha önceki hiçbir dönemle kıyaslanmayacak ölçüde gelişme gösteren batı toplumları bunun bedelini de ödediler. Bu kez artık tekelleşmiş bulunan kapitalist işleyiş, üretim ve tüketim süreçlerinin tamamına hakim olduğunda, az çok yönlendirebildiği bir pazara sahip olmuştu. Bireysel kapitalist de kuşkusuz her zaman en yüksek kâr sağlayabileceği alana yönelirdi ama bu kez yüksek kâr alanları korkunç bir sermaye yığılmasıyla karşılaştı ve toprağın, doğal kaynakların aşırı sömürülmesi had safhaya ulaşırken diğer yandan da tüketici kitleleri adeta değiştirilemez davranış kurallarına

mahkum edildi. Örneğin milyonlarca binek otomobilinin sokaklara salınması bu dönemin bir ürünüydü; devasa kentlerin yaratılması ve ortaya önlenemez bir kirliliğin çıkması da aynı sürece ait olgulardı. Petrole bağımlı yapılanma, sentetik ürünlerin her türlü ve nihayet nükleer santraller aynı yüzyıl boyunca batılı toplumların hayatının bir parçasıydı. Ve ayrıca, iki büyük paylaşım savaşının yol açtığı akıl almaz felaketlerden sonra bile savaş makineleri hiç durmadı; savaş sanayi bütün yüzyıl boyunca emperyalist kapitalizmin en önemli sektörü olmayı sürdürdü. Üstelik, bu kez ilk örnekleri Hiroşima-Nagasaki'de denenmiş olan nükleer silahlar da devredeydi. Bu haliyle gelişkin kapitalist ülkelerin hepsi her an patlayabilecek bir barut fıçısı üzerinde oturmaktaydılar.

Öte yandan, sömürgeci imparatorlukların yerli halkları tepeden tırnağa dek soymaya dayanan en eski talancılık biçimi, emperyalizm tarafından devralındığında korkunç bir seviyede yeniden organize edildi. Giderek çokuluslu tekeller haline dönüşen büyük şirketlerin üretim ve dağıtım süreçleri üzerindeki kesin egemenliği, sömürülen ülkeler için yalnızca insani yıkım anlamına gelmedi; bütün yer altı ve yer üstü zenginlikleri talana uğrayan bu ülkeler, sahip oldukları doğal ortam bakımından da geri dönülmez zararlara uğradılar. Bugün dünyadaki çöl alanlarının yarısına yakın bir bölümü son iki yüzyılın eseri olarak ortaya çıktı; salt ulusal devletlerin (bunlar sosyalist olmasalar bile) elinde daha atıl kapasitelerle uzun süre kullanılabilir olan doğal kaynaklar, 10-20 yıllık kısacık zaman dilimlerinde silinip süpürüldü. Aynı biçimde söz konusu ülkelerin salt belli ürünleri üretmeye zorlanmaları ya da eskiden sadece kendileri için ürettikleri ürünleri bu kez akıldışı miktarlarda üretmeye zorlanmaları gibi yüzlerce uygulama, bu ülkelerin iklim dokularını mahvetti, bir zamanlar büyük uygarlıklarla büyük zenginlikler içinde yaşayan tropikal ülkeler kuşağını bile büyük yıkımların eşiğine getirdi. Öte yandan, dünyanın bütün köşelerini kapitalist sistemin pazar alanları haline getiren emperyalizm, böylece yeni tüketim ve yaşam alışkanlıklarını, kültürel formları da bu ülkelere empoze ederek bütün değer sistemlerini, gelenekleri, vb. çürüttü. Böylece bu ülkeler, daha önce hiç tanık olmadıkları hastalıklarla, toprak, hava ve su üzerindeki kirlilik biçimleriyle, ciddi kıtlıklarla tanıştılar. Bütün bunların üzerine, bütün dünyayı bir baştan bir başa kasıp kavuran, genel düzeyde dünyanın doğal kaynaklarını tüketip iklim dengelerini bozduğu kadar tek tek ülkelerin de ekolojik dengelerini alt üst eden savaşlar eklendi; böylece emperyalizm, bütün dünya bakımından tam bir yıkım anlamına geldi.

Şüphesiz bu süreç boyunca emperyalizmin içine girdiği her bunalım dönemi, değişik sömürü modelleri ve hegemonya biçimleriyle bu ülkelerin doğal

ortamlarını da değişik biçimlerde tahrip edilmesine neden oldu. Örneğin, I. ve II. Bunalım Dönemleri boyunca sömürge ve yarı-sömürgelerde daha çok belli büyük kentleri ve limanları kontrol altında tutan emperyalizm, basit işbirlikçiler aracılığıyla bu ülkelerin zenginliklerini talan ederek anavatana taşıma yolunu kullanırken, III. Bunalım Dönemi'nin yeni ilişkilerine bağlı olarak yeni yöntemlere başvurdu. Bu kez sömürülen ülke pazarlarını derinlemesine geliştiren emperyalizm, tamamen bir iç olgu olarak bu ülkelere yerleştii. Yeni-sömürgeleştirilen bu ülkelerdeki yaşam böylece büyük değişikliklere uğradı. Dışa bağımlı bir kapitalistleşme modelinin böylece çarpık biçimde geliştirilmesi bir yandan tarımın geleneksel dengelerini alt üst ederek dünya piyasasına bağlarken, diğer yandan milyonlarca insanı hiçbir ciddi altyapıya sahip olmayan büyük kentlere yığdı. Sonuçta daha yirmi-otuz yıl önce hava ve su kirliliği gibi kavramların ne olduğunu bilmeyen insanlar bütün bu gerçekliklerle tanıştılar. Birçok büyük kentte musluk suyunun içilemeyeceğini öğrendiler ve fakat hemen sonra da en ücra köşelere dek giren başka yiyecek ve içeceklerle, bunlarla ilgili alışkanlıklarla karşılaştılar. Hayatları boyunca belli yiyecek maddelerini parayla satın almamış insanlar artık her şeyin fiyatı olduğunu şaşırarak fark ettiler. Yeni-sömürgecilik bu ülkelerin çoğu için geri dönülemez felaketler anlamına geldi; çünkü bir önceki dönemde kentlere çöreklenen ve ülkelerin büyük kırsal bölgelerini yeterince denetleyemeyen sömürgeci güçler, bu kez içeriye, derinlemesine girmişlerdi ve bu durum Latin Amerika meyve üretimi ya da Afrika madenleri gibi bir çok örnekte tarihin en insafsız sömürü düzenlerinin kurulmasına yol açtı. Öyle ki, dönem boyunca emperyalizm, bastığı yerde ot bitmeyen eski Moğol akıncıları gibi elini attığı her alanı, her toprak parçasını artık bir daha yaşanamaz hale getirdi. Üstelik, bu yeni-sömürge sanayileşmesinin emperyalist ülkelerdeki en geri teknolojilerin en ağır koşullarla satılmasına dayandığı da bilinmeyen şey değildi. Özellikle 60'lardan sonra Batılı metropollerde belli ölçülerde uyanmaya başlayan ekolojik bilinç ve çevre kirliliğine duyarlı tutumların da etkisiyle, bir yandan doğrudan zehirli atıkların yeni-sömürgelere yığılması hızlanırken; diğer yandan da büyük kirlilik oranlarıyla ve her an felakete yol açabilecek tehlikelerle dolu teknolojilerin bu ülkelere ihracı giderek daha fazla öne çıktı.

Sonuçta, nereden bakılırsa bakılsın, tekelci kapitalizm çağının tablosu, artık bir yüzyıl önce Marx ve Engels'in tanımladığı tablo ile aynı değildi. Kapitalist sistemin 20. yüzyıl boyunca gerçekleştirdiğı buluşlar yine olağanüstüydü, gelişme adımlarıysa bir yüzyıl öncesiyle kıyaslanamayacak ölçüde büyük adımlardı. Ama yine de iki çağı birbirinden ayıran çok temel bir şey vardı, ki Lenin'in ünlü

kitabına “Emperyalizm: Can Çekişen Kapitalizm” adını vermesinin nedeni o temel şeydi işte. Emperyalizm, gerçekten de kapitalizmin bütün tarihsel sınırlarına dayandığı bir aşamaydı ve artık o, bütün insanlığın önünü tıkayan bir olgu olarak karşımızdaydı. Dolayısıyla, bir önceki yüzyılda kapitalist sanayileşmenin insanlığın önünde açtığı büyük ufuklardan, geliştirdiği üretici güçlerin muazzam toplamından söz edilebilirken, tekeller döneminde söz konusu olan şey, bütün büyük teknolojik devrimlere rağmen yıkım ve çürümeden başkası değildir. Tekelci kapitalizmin, bütün dünyaya ve bu arada doğaya verdiği zarar, her şeye karşın safdil bir yan taşıyan 19. yüzyıl kapitalizminin verdiği bütün zararların üstündedir artık. Öyle ki, daha 90’ların neo-liberalizm dönemine gelmeden çok önce bile, artık yalnızca kendini değil bütün insanlığı mahvolmaktan kurtarma görevi proletaryanın omuzlarına kesin biçimde yıkılmıştır. Çünkü tekel çağı, gerçekten de insanlığı olduğu kadar onun doğal çevresini de uçurumun kenarına sürükleyen bir çağ olmuştur ve “ya mahvoluş ve çürüme ya sosyalizm” sloganı ilk kez bu ölçüde yerli yerine oturan bir anlam kazanmıştır.

Reel Sosyalizm ve Ekolojik Günahlar

Öte yandan, yalnızca bir çürüme ve asalaklaşma çağı değil, aynı zamanda bir devrimler çağı da olan emperyalist çağ, kapısı Ekim Devrimi’yle açılan muazzam bir sosyalist gelişmeye tanıklık etmiştir. Milyonlarca insanın hareketine dayanan Büyük Ekim ve Çin devrimleri ve sonra onları izleyen Doğu Avrupa süreci, Vietnam’dan Küba’ya uzanan muzaffer halk savaşları dönemi 20. yüzyıl madalyonunun öteki yüzüdür.

Ancak konumuzun özgüllüğü açısından bakıldığında bütün bu sosyalist pratiklerin çoğunun nihai sonuç olarak ortaya pek parlak bir tablo çıkarmadığını itiraf etmek gerekir. 70 günlük Paris Komünü deneyimi dışında bir pratik mirasa sahip olmayan Ekim Devrimi kuşkusuz her bakımdan dünya tarihinde çığır açıcı olmuştur. Muazzam bir kalkışma sonucu inşasına başlanan sosyalist pratik, çok kısa sürede insanın maddi ve manevi dünyasında olağanüstü gelişmelere yol açmış, dünya tarihinde ilk kez emekçilerin kendi kendilerini yönettikleri bir süreç yaşanmıştır.

Elbette iç savaş koşullarında, büyük ablukalar ve düpedüz açlık dönemlerinin içinden geçen devrim, ekoloji sorunlarını önüne başat sorunlar olarak koymuş değildir ve ondan bunu beklemek de doğrusu haksızlık olacaktır. Milyonlarca yoksul ve aç insanın yaşamlarını bir parça olsun iyileştirebilmek için kimi zaman NEP gibi geri adımlara bile katlanan devrim, bütün dikkatini “ayakta kalma” sorununa verirken doğal olarak Marx ve Engels’teki “doğaya egemen olma”

vurgusuna büyük bir önem vermiş, bu vurguyu “üretimi artırma” yolunda sık sık kullanmıştır. Öyle ki bazen, örneğin ülkenin elektrikleştirilmesi ile sosyalizmin zaferini birbirine bağlayan doğrudan sloganlara bile rastlanılmaktadır. Bu dönem, “üretim artışı” neredeyse sihirli bir sözcüktür ve üretimi artıracak küçük değişiklikler bile heyecanla karşılanmakta, yaratıcı teknisyen-mucitler Sovyet basınının yıldızları olmaktadır. Böylece baştanbaşa büyük bir şantiyeye dönen Sovyet ülkesi, insanüstü bir enerjiyi açığa çıkararak muazzam imar projelerini gerçekleştirmiş, (belki bazen doğal dengeleri çiğnemek pahasına da olsa) tarımda ve sanayide büyük verim artışlarını yakalamıştır. Sonuçta, bu ilk dönemin yok oluş ile asgari ihtiyaçları karşılama ikilemi arasındaki sosyalist iktidarının ekolojik sorunlar, vb. noktalarındaki hatalarının az çok anlaşılır bir yanı bulunmaktadır.

Ancak daha sonraları, sosyalizm anlayışından gerçekleşen bürokratik sapma, özellikle 1960’lardan sonra başlayan yozlaşma ve çürüme biçimleri, II. Paylaşım Savaşı’ndan sonra artık az çok ferahlamış olan sosyalist ülkeleri doğru politikalar uygulamaktan alıkoymuştur. Son derece açıkça söylenebilir ki, reel sosyalist deneyim boyunca ekoloji alanında (ya da kültür, vb.) içine düşülen her yanlış, doğrudan doğruya bu sürecin yanlış sosyalizm anlayışıyla ilgilidir. Yani reel sosyalizm döneminin ekolojik sabıkalarından söz edilirken sanki yalnızca bu alanda yanlışlar yapılmış gibi düşünmek doğru değildir. Sistemi çöküşe götüren problemin özü, son tahlilde sosyalizmin adeta bir üretim ya da ücret artışı gibi düşünülmesi, onun milyonlarca insanın sürekli hareketi, sürekli devrimleşmesi ve örgütlülüğü anlamına geldiğinin unutulmasıdır. Sanayileşmenin artırılması ve yüksek verimlilik konularına -insanların ideolojik/kültürel ihtiyaçlarının unutulması pahasına- yapılan aşırı vurgu, sonuçta kitlelerin denetim-katılım mekanizmalarını zayıflatmış, tam da bu noktada “doğaya egemen olma” kavramının en kötü kullanımı ortaya çıkmaya başlamıştır. Marx ve Engels’in kapitalist gelişmenin parlak dönemine yaptıkları olumlu vurgu, adeta bir çağ atlamasıyla sosyalist pratiğe yansıtılmış, “gelişme” ve “ilerleme” kavramları insan ilişkilerini değil de, daha çok ekonominin kapasite artışını tanımlayan bir yerden yeniden inşa edilmiştir. Bunun doğal sonucu ise “doğaya egemen olma” söyleminin giderek “doğayı iliğine dek geriye dönüşsüz biçimde tüketme” noktasına doğru kayması olmuştur.

Öte yandan, özellikle 1960’lardan sonra SBKP çevresinde geliştirilen revizyonist tezler de bu olumsuzluğu körüklemiştir. Halk savaşlarının ve dünya devrimi perspektifinin doğru kavranamamasına bağlı olarak dünyadaki baş çelişkiyi sosyalist sistemle kapitalist sistem arasındaki çelişki olarak belirleyen SBKP, bu saptama üzerinden giderek “barış içinde yarış” gibi başka revizyonist tezlere dek

ulaşmıştır. “Barış içinde bir arada yaşama/barış içinde yarış” gibi kavramların arka planında ise, sosyalist sistemin kapitalist sistemle özellikle ekonomik-teknolojik alanda yarışması ve böylece yaratılacak bir sempati dalgasının çeşitli ülkelerde (devrimlere değil!) barışçıl dönüşümlere yol açacağı düşüncesi vardır. Böylece girilen “Sovyet sisteminin üstünlüklerini kanıtlama” yarışı, gerçekten da teknolojinin bir çok alanında muazzam adımlar atılmasına neden olmuş, örneğin uzay teknolojisinde bu durum çok net olarak ortaya çıkmıştır. Esasen aynı dönemde ekolojik çevrenin korunmasında önemli bir yere sahip olan “toplu taşımacılık” alanında da çok ciddi adımlar atılmış, kentlerin merkezi olarak ısıtılması, doğalgaz gibi nisbeten daha temiz yakıt biçimlerinin yaygın biçimde kullanılması büyük kentlerin dışında tamamen sıfırdan başlayarak yepyeni kentlerin yaratılması gibi önemli projeler hayata geçirilmiştir. Ancak bütün bu gelişmelerin karanlık arka yüzünde, sosyalizm anlayışının ciddi biçimde sakatlanması vardır. Her biri kapitalist ülkelere örnek teşkil eden o görkemli beş yıllık planların içinde gelişme, ilerleme, verimlilik artışı, vb. gibi kavramlar bol bol telaffuz edilmekte ama insanın gelişimi, ideolojik ve kültürel yenilenmesi, insanın katılım ve aktifliği gibi konular kulak arkası edilmektedir. Dünyanın en büyük işçi, kadın, gençlik örgütlerine sahip olan Sovyet ülkesinde bu örgütlerin genel geçer “barış” etkinlikleri dışında süreci etkileyen bir şey yaptığına tanık olunmamaktadır. Örnek olsun diye söylüyoruz, bütün bir Vietnam savaşı boyunca Avrupa ve ABD kentlerinde yer yerinden oynarken, sözgelimi Moskova ya da Leningrad’da Amerikan vahşetini protesto için milyonlarca insanın sokağa döküldüğüne kimsecikler tanık olmamıştır! Olmamıştır, çünkü bütün bu devasa teknik atılımların arkasında yoğun bir ideolojik-kültürel çürüme, kitlelerin sürece katılımını öngörmeyen bir bürokratik tarz vardır. Daha doğrusu, revizyonist bürokratlara göre nasıl olsa Vietnamlılara Sovyet devleti yardım yapmaktadır, kitlelerin sokağa çıkması, kendi inisiyatifleriyle büyük kitlesele dayanışmalar örgütlemesi gereksizdir. “Büyük atılımlar”, “muazzam sıçramalar”dan söz edilirken geride küçük kalan emekçilerin iradesi ve politik etkinliğidir. Bu durumun ortaya çıkardığı en büyük sakıncalardan biri, kuşkusuz içten içe çürüyen bürokratik mekanizmaların her alanda olduğu gibi ekolojik alanda da denetlenemez bir hareket serbestliğine sahip olmasıdır. “İlerleme” ve “gelişme” kavramları bir kez yanlış temeller üzerine, yani insan unsurunun dışında bir yere inşa edildiklerinde, artık karşı konulamaz tabular haline gelmişlerdir. Bu “ilerleme” tablosunun sonuçlarına itiraz etmek ise artık “toplumun iyimser havasını bozmak” anlamını taşımaktadır; böyle bir “bozgunculuk” suçlaması ise toplumun reflekslerini körelten bir etki yapmıştır. Sosyalist işleyişin en bilinen

kuralları olan “temsilcileri geri çağırma hakkı” gibi kurallar da bir kez rafa kalktığında ve artık yerel ve genel Sovyet meclisleri “el kaldırılıp-el indirilen” kişiliksiz yapılar haline dönüştürüldüğünde sorun iyece derinleşmiştir. Böylece “ne pahasına olursa olsun büyük atılımlar yapmak” için atılan bir dizi teknolojik adım, (nükleer santrallerde olduğu gibi) tümüyle toplumsal denetimin dışında kalmıştır. Orta Asya’daki birçok Sovyet cumhuriyetinin topraklarının nükleer denemelerle mahvedilmesi, Çernobil gibi serseri mayını andıran santrallerin inşası ve bütün bunlar olurken emekçi kitlelerin bağrında yaşadıkları doğal ortamı savunamaz olmaları, hep aynı sürecin sonuçlarıdır. Süreç boyunca çoğu dışarıya yansımamış bir dizi ekolojik felaket yaşanmış ve bunlar sosyalist bir ülke için yüz karası anlamına gelmiştir. Aynı dönemlerde ABD ve başka kapitalist ülkelerde çok daha fazla miktarda nükleer kazanın olması, Hindistan gibi bazı ülkelerde binlerce insanın kimyasal patlamalarda ölmesi, hiçbir biçimde reel sosyalist ülkelerin günahlarını bağışlatmaz. Bu çok basit bir nedenden ötürü böyledir: Bu ülkeler, mevcut kapitalist işleyişe her bakımdan alternatif olma iddiasına sahiptirler ve bu iddianın sahipleri “her yerde böyle şeyler oluyor” deme durumunda değildirler.

Bütün bunlardan daha önemlisi ise, politik-kültürel-ideolojik bakımdan zayıflatılan ve atıl bir noktaya itilen kitlelerin giderek “yeni tipte insan” modeli bir yana düpedüz kapitalist topluma ait üretim ve tüketim alışkanlıklarına saplanıp kalmalarıdır. Bu sürecin bir ucunda üretim sürecine yabancılaşan, yaptığı işin toplumsal anlamından kopmuş emekçinin ve bilim insanının vurdumduymazlığı vardır. Sosyalist reflekslere yabancılaşıldığı ölçüde bu tip, yapılan işlerin ve projelerin toplumsal-ekolojik sonuçlarından kendisini sorumlu hissetmemekte, zaten bağlı bulunduğu sendikalar ve kitle örgütleri de bütün bu konularda yarı-felç durumunu yaşamaktadır.

Diğer uçta ise, sürekli bir sosyalist yenilenme-devrim sürecinden geçmeyen emekçilerin giderek kapitalist tüketim alışkanlıklarına-özlemlerine saplanması ve son derece kısır ve anlamsız bulduğu kendi hayatlarını bu tür tüketimle canlandırmak istemesi vardır. Böylece varılan nokta, sosyalist bir ekonomik yapıda kapitalist piyasa ve tüketim kalıplarının ve özlemlerinin yaygınlaşması ve aynı kalıpların etkisiyle çevre bilincinin düşüşüdür. Arka planında “yarışma” politikasının yer aldığı bu durum, kapitalizmin “kâr” dürtüsünün yerine “ilerleme” gibi yanlış kurulmuş kavramları geçirirse de sonuçta üretimin amacı bakımından sakat bir noktaya ulaşmış, üretimin “yararlılık” ve “insan sağlığına uygunluk” amaçlarından uzaklaşmıştır. Böyle bir tüketim anlayışı sosyalist ülke ekonomileri içinden karşılanamadığında ise milyonlarca insanın kapitalist ülke mallarına ve yaşam biçimlerine olan hayranlığı derinleşmiştir.

Sonuçta varılan yer ise yine doğayla uyum açısından bir hayal kırıklığıdır. Özellikle belli bir tarihten sonra kapitalist yaşam kültürünün bu ülkelere sızmaya başlaması süreci sakatlamış, daha sonraları kapitalist sistem karşısındaki teknolojik üstünlük efsanesi de zayıflamaya yüz tuttuğunda, toplumsal yapıda ciddi çatlaklar oluşmuştur.

Yeni Tarihsel Süreç: Kapitalizm Tarihinin En Vahşi Dönemi

1990'ların çöküş günlerine geldiğimizde ise artık önümüzdeki dünya tablosu tam bir yıkım tablosudur. "Kültürel, sosyal ve her türden insan ilişkilerinde on yılı aşkın sürecin bilançosu tek kelime ile yıkımdır. (...) Emperyalist-kapitalist sistemin belirleyiciliğinde gelişen 1990'ların gerici değişim ve yeniden biçimlenme süreci insanlığın bütün var oluş biçimlerinde ifadesini derin bir krizle bulmuştur. Sistemi yarattığı insan tipi ve ilişkileri, biçim ve öze ilişkin nüanslardaki kimi farklılıklara karşın, esas olarak insanlığın bugüne değin yarattığı ileri insani değerlerden kopmuş, etik yoksunu, kimliksizleşmiş, kişiliği parçalanmış geleceksizleşmiş, bilim ve akılı dışlayan savruluşların girdabındaki çürüyen, yozlaşmış insan ve ilişkileridir." (Tek Yol Devrimci Yenilenme-Tek Yol Devrim, S. Barikat, Sayı 1)

Durum kısaca böyledir... Daha önceki sayılarımızdaki çeşitli yazılarımızda ayrıntılarıyla anlattığımız gibi yeni süreç, ekonomide neo-liberalizm, politikada sınırsız bir hegemonya esasına dayanan yeni-sağ ve ideolojik alanda postmodernizmle karakterize olmuş, kapitalist iş örgütlenmesinin yeni biçimleri ve yeni-sömürgeciliğin derinleştirilmiş uygulamaları aynı sürecin ayrılmaz parçaları halinde gelişmiştir.

Ama bu yeni sürecin en ağır sonuçlarını herhalde doğal çevremiz yaşamıştır. 1990'larda reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte, uçsuz bucaksız sömürü alanları emperyalist sistemin tasarrufuna açıldığında, uluslararası sermayenin önündeki bütün ulusal-devletsel, vb. sınırlar delik deşik edilmeye başlandığında ortaya çıkan sonuç tam bir felakettir. En küçük bir denetim olmaksızın büyük bir hızla en yüksek kâr oranlarının olduğu her yere akan sermaye, giderek daha fazla spekülâtif özellikler kazanmaya başlamış, böylece her şeyden önce bağımlı ülkelerin zaten sağlıklı bir zemine oturmayan sanayi yapıları darmadağın olmuştur. Esasen bu ülkelerde hiçbir zaman adına gerçekten ulusal denebilecek bir sanayileşme olgusu mevcut olmamıştır. Ancak neoliberal restorasyon, ithal ikameci yoldan emperyalizme bağımlı ve çarpık gelişen ama belli bir zaman dilimine dek yerel talebi az çok karşılayabilen ekonomik yapıları da dağıttığında, geriye gerçekten bir şey kalmamıştır. Böyle bir çapulculuk düzeni ise, doğal

çevreye verdiği zarar bakımından 1950'li yılların o en berbat, en kontrolsüz yeni-sömürge sanayileşmesinden daha beter sonuçlar yaratmıştır. Çünkü bu kez, nehirleri ya da içme sularını kirletse de hiç olmazsa bunun karşılığında insanlara giysi ve ayakkabı sağlayan büyük kamu işletmeleri de çökertilmiş, geriye gerçekten ciddi bir şey üretmeyen, buna karşın kap-kaç esasına dayanan alanlara yönelen bir sermaye akışı vardır.

Ayrıca aynı dönemde emperyalizm ve yerli oligarşiler, zaten baştan beri her zaman son derece zayıf olan yasal çevre denetim mekanizmalarını da karşı-alternatif güçlerin zayıflığından da yararlanarak tamamen tasfiye etmişler, bilim ahlakının, üniversitelerin çökertildiği koşullarda ellerini iyice rahatlatmışlardır. Bütün kamu ve toplumsal hizmet alanlarının metalaştırılarak uluslararası sermayeye açılması, kamu sağlığı kavramının neredeyse sözlüklerden silinmesi, devlet bürokrasisindeki geleneksel unsurların tümüyle ayıklanması, sonuçta ortada süreci denetleyebilecek tek bir güvenilir yapı bırakmamıştır. Örneğin Türkiye için söylersek, 80'lerin başından itibaren her kodamanlar toplantısında dillendirilen "bir fabrika açmak için elli yerden imza alıyoruz" feryadını hatırlayabiliriz. Tahmin edileceği gibi söz konusu elli imzanın çoğu ise açılan işyerinin çevre koşullarına uyumlu olup olmadığı, atıklarının toprak ve suya zararlı olup olmayacağı, binaların ve çalışma koşullarının işçi sağlığına uygun düşüp düşmediği gibi konulardadır. Üstelik de çürümüş bürokrasi bu konularda zaten hemen hemen hiç bir denetim yapmamaktadır. Yani tekelleşenlerin itirazı bu konularda denetim yapılmasıyla ilgili olmamıştır çoğu zaman. Asıl sorun, bu konularda izin almak için verilen rüşvetlerde düğümlemektir ki, neoliberal restorasyon, zaman içerisinde bu feryatları da büyük ölçüde dindirmiş, yer yer yasalarla, yer yer şirketlerle bürokrasinin yöneticilerini aynılaştırarak, ama daha çok da bütün bürokrasi ve bilim dünyasını korkunç biçimde yozlaştırarak işleri ciddi biçimde "hızlandırmıştır."

Ayrıca bütün bunlar yeni dünya düzeni çerçevesinde Dünya Ticaret Örgütü, MAI gibi organizasyonların bağlayıcı düzenlemeleriyle de garanti altına alınmış, Tahkim gibi uluslararası baskı kurumlarıyla hiçbir açık noktası bırakılmamıştır. Öyle ki artık herhangi bir yeni-sömürge ülkede kazara ülkesinin doğasını korumak için küçük bir adım atmak isteyen bir yönetici, kendisini tamamen kuşatılmış bir halde bulacaktır. Ya da örneğin Mercedes firmasının uluslararası yönetim kurulu üyeleri hakkında tutuklama kararı çıkaran bizdeki asliye ceza hakimleri gibi alay ve aşağılama konusu olacaklardır. Bütün direnişe ve yasal kararlara rağmen uluslararası yasalara dayanarak üretimi sürdüren Bergama siyanürcüleri ya da Hindistan'ın dağ köylerinde üretilen piring türlerini köylülerin haberi bile

olmaksızın patent altına alarak sahiplenilen uluslararası şirketler, vb. bunun başka örnekleridir.

Kısacası, neoliberalizm, yaygın halk deyişimiyle işlerin “çivisini çıkarmış”, yeni-sömürgelerde emperyalist soygunun önünde durabilecek bütün yerel güçleri (kuşkusuz emekçi halkların direnişi dışında) tasfiye etmiştir.

Üstelik işler bu kadarla da kalmamış, yeni-sömürgelerin kimyasal atıklarla çöplükleştirilmesi en çok bu süreçte hız kazanmıştır. Bir yandan doğrudan atıklar yeni-sömürgelere ve sefalet tablosunun en alt basamağını oluşturan çok yoksul Afrika ülkelerine gönderilirken, diğer yandan ise aynı şey, alt teknolojilerin bu ülkelere transferi yoluyla da yapılmaktadır.

Doğrudan atık gönderilmesinin dünyada yüzlerce örneği var. En son İtalyanlar tarafından Karadeniz'e atılan ve zaman zaman yüzeye çıkan ve bir kısmı Sinop'ta tutulan zehirli variller anımsanabilir.

Öte yandan büyük-kitle üretimi yapan merkezi fabrikalarının bir bölümünü tasfiye ederek taşeron üretim birimlerini yeni-sömürgelere kaydıran uluslararası tekellerin bu ülkeleri tercih etmelerinin nedenleri arasında kuşkusuz ücretlerin düşüklüğünün yanında çevre denetimlerinin yokluğu da vardır. Böylece Batılı metropollerde son dönemlerde artan çevreci hareketlerin can sıkıcı baskısından da kurtulmuş olan çokuluslu şirketler, en kirli teknolojilerle, en vahşi işletme koşullarıyla bu ülkelere gitmektedirler. Böylece ortaya çıkan tablo, ekolojik açıdan tam bir yıkımdır. Çapul esasına dayalı bu taşeron fabrikalar kurulurken yalnızca azami kâr gözetilmekte, başkaca hiçbir denetim sistemi devreye girememektedir. Kuşkusuz bu, yalnızca ekonomik bir bakış açısı değil, ideolojik bir durumdur da; sonuç itibarıyla malum işkence fotoğraflarındaki Amerikan askerleriyle uluslararası şirketlerin yöneticilerinin bakışı arasında fark yoktur: Bir Nepalli, bir Taylandlı, değersiz bir yaratıktır ve onların ciğerleri, nehirleri, toprakları kirletilebilir! Dünyadaki iki “gemi söküm” işletmesinden biri İzmir Aliağa'da kurulabilir. Oradaki işçilerin, bu “endüstrinin” doğal sonucu olan asbest tozlarıyla kanser olmaları, parababalarını ilgilendirmez.

Bugünkü terminolojide “ksen ülkeler” diye tanımlanan bir dizi yeni-sömürgeyi atlayıp daha aşağılardaki lanetlenmişler dünyasına, yani en yoksul ülkelere geldiğimizde ise artık neredeyse geri-dönülemez diyebileceğimiz bir tabloyla karşılaşırız. Sömürgecilerin ve emperyalistlerin yüzlerce yıldır sürdürdüğü korkunç soygunun bir sonucu olarak bugün umutsuz bir yoksulluğun içine gömülmüş olan bu ülkeler, ekolojik açıdan da en ağır darbeleri almışlardır. Bu sayfalarda yer alan kimi verilerden de anlaşılacağı gibi, korkunç bir açlık ve daha kötüsü bu açlığın hızla büyümesi, metropollerde artık adı bile bilinmeyen salgın

hastalıkların yarattığı yıkım, bir zamanlar yeryüzünün en verimli toprakları olan bu toprakların giderek çölleşmesi ve kimyasal atıkların çöplüğü haline gelmesi ve daha bin türlü bela vahşi bir emperyalist sömürünün sonuçları olarak bugün bu ülkeleri çökertmiş durumdadır. 60'lı yıllarda gelişen bağımsızlıkçı hareketlerin de kimi durumlarda yozlaştırılarak, kimi durumlarda ise doğrudan tasfiye edilerek ortadan kaldırılması, bu ülkelerdeki siyasal yapıları tamamen etkisizleştirmiş, uluslararası sermayeyi denetleyebilecek güçten uzaklaştırmıştır. Sonuç, yalnızca bu ülkelerin ekolojik dengesini değil, -bu ülkelerin doğal ortamı dünyanın da akciğerini oluşturduğu için- aslında bütün dünyayı etkileyen bir felakettir.

Ve kuşkusuz, bütün bu olguların üzerine bir karabasan gibi çöken bir diğer faktör de, kimi durumlarda doğrudan müdahalelerle, kimi durumlarda ise iç kışkırtmalarla patlayan bölgesel savaşların ve zaman zaman korkunç kıyımlara dek varan iç etnik çatışmaların ağır yüküdür. Bu savaşlar, tahmin edileceği gibi yalnızca insani yıkım anlamına gelmemekte, zaten uzun sömürge yıllarında tüketilmiş bulunan doğal çevrenin de yeniden mahvedilmesi sonucunu yaratmaktadır. İşin içine doğrudan emperyalist orduların girdiği durumlarda ise, işin en tiksinti verici yanı açığa çıkmaktadır; çünkü bu ülkelere karşı girişilen her emperyalist operasyon, aynı zamanda en son geliştirilen kimyasal, vb. silah teknolojilerinin denenmesi anlamına gelmektedir. Bunun en son örneği olan seyreltilmiş uranyumlu mermi kullanımı, hem kullanılan bölgeye hem de kullanan askerlere verdiği zararlarla artık gayet iyi tanınmaktadır.

Öte yandan, yeni tarihsel süreçte emperyalizmin dünyanın geleceğine verdiği korkunç zararların yalnızca yeni-sömürge ve bağımlı ülkelerle sınırlı olduğunu düşünmek de doğru değildir. Gerçi, emperyalist ülkelerin kendi metropol merkezlerinde eski kaba ve kirli üretim araçlarını ve yöntemlerini kısmen düzeltmek zorunda kaldıkları doğrudur. Yüz elli yıl önce Marx, Kapital'in bir yerinde "üretim ve tüketim artıkları"ndan söz ederken, "üretim artıklarının büyük ölçüde geriye döndüğünü" ama aynı şeyin tüketim artıkları için söylenemeyeceğini belirtiyor ve şöyle devam ediyordu: "Tüketim artıkları tarım için büyük önem taşırlar. Bunlardan yararlanılması konusunda, kapitalist ekonomide büyük bir israf vardır. Örneğin Londra'da, dört-buçuk milyon insanın artıklarından, Thames nehrini kirletmekten ve bu iş için de bir yığın para harcamaktan daha iyi bir yararlanma şekli bulunamamıştır." Şimdi aynı olguya yeniden baktığımızda, muhtemelen tekil bir durum olarak Thames nehri örneğinde aynı şeyle karşılaşmayabiliriz. Ancak bu kez durum, deyim yerindeyse daha globalleşmiş ve böylece daha vahim bir nitelik kazanmıştır. Bu kez önümüzdeki sorun, kapitalist üretim ve tüketim sisteminin iki yüz yıllık

macerasının biriktirdiği daha büyük bir kirlenmedir. Kapitalizmin en belirgin özelliği olan üretim anarşisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan tablo, bir yandan çevreye zarar veren yakıt ve enerji biçimlerini kullanan ve üstelik aynı ölçüde zararlı atıkları da dünyaya yayan araç ve gereçlerin çılgınca bir hızla artışı, diğer yandan da bu araçların üretimi için dünyanın doğal kaynaklarının acımasızca sömürülmesidir. Neoliberalizmle birlikte bütün zincirlerinden boşanan bu çok yönlü yıkım, özellikle son dönemde büyük iklim değişiklerini, sera etkisi denilen küresel ısınmayı ve dünyanın ekolojik dengesinin en önemli yapıtaşları olan buzulların erimesini beraberinde getirmiştir. Sonuçta ortaya çıkan tablo, bizzat emperyalist ülkelerin kendilerini de tehdit eden bir noktaya varmıştır. Yani artık dünya kapitalizmi, yalnızca Amazon'u ya da Hindistan nehirlerini tek tek mahvetmekle kalmamakta, genel olarak bütün dünyanın dengesini büyük felaketlere neden olacak biçimde bozmaktadır.

Sonuç olarak, bugün neoliberalizmle karakterize olan dünya kapitalist sistemi, yeni-sömürgelerden başlayarak bütün dünyayı bir uçurumun eşiğine getirmiş durumdadır. Bu, aynı zamanda artık kapitalist uygarlığın da sonudur. Şüphesiz, kapitalist sistem, bugünkü ekolojik sorunların bazılarına çözümler üretecek, üretmeye zorlanacaktır. Yukarıda verdiğimiz Thames nehri örneğinde olduğu gibi tekil sorunları çözmek, kapitalist işleyiş açısından mümkündür çünkü. Ancak, genel ve tarihsel planda kapitalizm, kısmen çözer gibi yaptığı her sorunun yerine daha vahim olan bir başkasını yaratacak, bütün süreç kısır bir döngüyü aşamayacaktır; çünkü kapitalist üretimin doğasında var olan şeyin, yani üretim araçlarının özel mülkiyeti ve kâr dürtüsünün başka bir sonuca yol açması mümkün değildir. Kaldı ki, aslında şu anda da bu sistem, özellikle de ABD emperyalizmi, ekolojik sorunların kısmi çözümleri noktasında bile tam bir tıkanmaya neden olmaktadır. Örneğin Bush yönetimi sera gazlarının azaltılmasına ilişkin anlaşmaları imzalamamakta, Kyoto gibi uluslararası anlaşmaları bilinçli olarak sabote etmekte, daha doğrusu tekellerin çıkarlarını kısıtlayabilecek her girişimi engellemektedir. Tek başına bu örnekler bile emperyalizmin üretici güçlerin gelişimi önünde nasıl bir engel oluşturduğunun kanıtlarıdır.

◆ **Dünyanın Kurtuluşu İçin: Yeni Bir Sosyalist Uygarlık**

Kuşkusuz, kapitalist uygarlığın böylece bütün verilerin gösterdiği gibi tarihsel sınırlarının yanı sıra fiziksel sınırlarına da gelip dayanması ve dünyayı da gözle görülebilir bir biçimde bir yıkıma sürüklemesi, bütün dünyada çeşitli sınıflardan insanların çeşitli sınıfların dünya görüşlerine uygun bir biçimde gösterdikleri reflekslere yol açmıştır, açmaktadır. Çünkü bu kez, iletişim araçlarının gelişkinliği

gibi bir dizi nedene de bağılı olarak dünyanın içinde bulunduğu yıkım tablosu çok sıradan insanlar tarafından da izlenebilmekte ya da bu tabloya bizzat tanık olunmaktadır.

Bu çerçevede ortaya çıkan reflekslerin bugünün koşullarında çoğu kez sosyalist hareketin dışında, hatta zaman zaman karşısında şekillenmesi de anlaşılır bir durumdur. Bir yandan reel sosyalist deneyimin bu konuda sergilediği olumsuz örnekler, diğer yandan genel olarak sosyalist hareketin uluslararası gerilemesi ve nihayet devrimci sosyalist akımların yeni sosyalist uygarlık projelerini açıklıkla ortaya koymamış olmaları (buna bağılı olarak da ekolojiyle ilgili sağlam yaklaşımlar üretilememiş olması) ortaya böyle bir tablo çıkarmaktadır.

Devrimci sosyalizm, bu somut manzaranın ortaya çıkardığı sonuçlarla kavga etmeyi kendisine başat görev olarak belirlememektedir. Şüphesiz, devrimci sosyalizm, eksik ve yanlış bulduğu her türlü ideolojik eğilime karşı ideolojik mücadele yürütür; ancak kadın hareketleri, feminizm, vb. gibi konularda olduğu gibi, ekoloji alanında da kendi dışında oluşmuş olan refleks ve direniş biçimleriyle savaşmaya özel bir enerji harcamak yerine, bütün bu sorunlar üzerine kendi sosyalist projelerini ortaya koyarak yürümeyi ve daha önemlisi bir bütün olarak devrimci mücadeleyi yükseltmek için çalışmayı tercih eder.

Devrimci sosyalizmin ekoloji konusundaki görüşleri, esas olarak, yukarıdaki bölümün son paragrafında belirttiğimiz gerçeğe, yani dünyanın artık kapitalist uygarlığın sonuna geldiği ve buradan öteye yalnızca yeni bir sosyalist uygarlık projesinin hayata geçirilmesiyle yürünebileceği gerçeğine dayanır. Bu, reformizmle devrimci düşüncelerin yüzlerce yıllık çatışması boyunca hep söylenmiş olan sözlerden biri değildir; bu kez gerçekten de ünlü halk deyiminde olduğu gibi “deniz bitmiş”tir! Gerçekten de bu mesele artık tarih boyunca gelebildiği en vahim noktadadır ve bu uçurum çizgisi üzerinde yürürken kapitalizm sınırları içinde bulunabilecek her kısmi çözüm, yalnızca avuntu anlamına gelecektir. İnsanlık, kapitalizmden kurtulmadıkça ve daha önemlisi bu kez gerçekten doğru bir sosyalist uygarlığı inşa etmedikçe dünya bir yıkımın sonuçlarından kurtulamayacaktır. Şüphesiz bu, her günlük süreçte kitlelerin düzene karşı mücadelesinin örgütlenmesinin bir parçası olarak doğal çevrenin kirletilmesine karşı mücadeleye özel bir önem vermeyeceğimiz anlamına gelmez; ama devrimci sosyalizm bunu devrimci perspektiften uzaklaşmak pahasına yapmayacaktır.

◆ “Doğaya Hükmetmek” Değil, Doğayla Barışık Olarak Gelişmek

Yeni bin yılın bilimsel sosyalist aydınlanmasına bağılı olarak yeni bir sosyalist

uygarlık projesinin ortaya konulması ise, artık 20. yüzyılın başında olduğu gibi bir deneyim mirasından yoksun olarak işe başlamamaktadır. Bir açıdan bakıldığında bir talihsizlik olarak görülebilecek olan reel sosyalizmin 1990'daki çöküşü, 70 yılın birikmiş deneyimi açısından bakılırsa, bir şans olarak da algulanabilir.

Her ne olursa olsun, sonuçta konumuz açısından, bugün yaşadığımız koşulların ne 20. yüzyılın başındaki koşullara, ne de Marx-Engels'in yaşadığı zamanlara benzemediği kesindir. Dolayısıyla, bu konudaki Marksist belirleme ve programatik çerçeveler de yaşanan deneyimlerin ışığında gözden geçirilerek yeniden inşa edilmek zorundadır. Yaşanılan deneyimler, bilimsel sosyalizmin kurucularının ilk tespitlerini daha ileriye taşımak için gerekli olan birikimi sunmaktadır.

Marksist klasiklerde sık sık geçtiği için bir dizi yanlış çıkarsamaya dayanak yapılan "doğaya egemen olma" söylemi, içeriği yeniden doldurulması gereken kavramlardan biridir.

Devrimci sosyalizm, "gelişme" ve "ilerleme" kavramlarının insan ilişkilerini içermeyen bir biçimde salt teknik anlamlarıyla ele alınmasını ve buradan hareketle de insanın özgürleşmesinin en üst noktası olan komünizmin "doğa üzerinde hakimiyet" söylemiyle özdeşleştirilmesini doğru bulmamaktadır. Bu tür bir yaklaşımın ya da bu anlamı verebilecek, bunu ima edebilecek cümlelerin marksist literatürde yer alıp almadığı ya da nasıl yer aldığı üzerine tartışmalar yapmak esasen çok gerekli değildir. İlk bölümlerde yaptığımız bazı alıntılarda açıkça görüldüğü gibi Marx ve Engels'te çoğunlukla bu kavramlar, "doğanın yıkıcı güçlerinin keşfedilerek onlara hakim olunması" biçiminde kullanılmaktadır ve bu anlatımlardan mutlaka "doğanın iliğine dek sömürülmesi" sonucunu çıkarmak gerekmemektedir. Kaldı ki, aynı Marx'ın örneğin 1844 Elyazmaları'nda "insan doğa aracısıyla yaşar sözü, şu anlama gelir: doğa insanın ölmek için kendisi ile sürekli bir süreç olarak sürdürmesi gereken bedendir. İnsanın fizik ve entelektüel yaşamının doğaya sıkı sıkıya bağlı olduğunu söylemek, doğanın kendi kendine sıkı sıkıya bağlı olduğunu söylemekten başka hiçbir anlama gelmez; çünkü insan doğanın bir parçasıdır." (Sol Yay. 2. baskı, Sf: 145) gibi çok önemli belirlemeler yaptığı da bilinir. Kuşkusuz yine de "üzüm yemek" ve "bağcıyı dövmek" meselesinde olduğu gibi bütün bu cümlelerin yorumlanması kişinin Marksizme nasıl baktığına bağlı olarak değişebilir; ancak şöyle ya da böyle, kesin olan şey, bu kavramların uygulamada ciddi riskler içerdiği.

Esasen mesele şudur: 19. yüzyılın ikinci yarısında Marksist düşüncenin temelleri ortaya konulduğunda, doğanın yıkıcı güçlerinin keşfedilerek dizginlenmesi işi başlayalı henüz birkaç yüzyıl bile olmamıştır. Elbette büyük keşiflerin birçoğu çok daha eski tarihlere aittir ama maddi üretime uygulanabilirlik anlamındaki en

önemli teknolojik buluşlarla dünya yeni tanışmaktadır. Kapitalist sanayileşme, felaketli sonuçları az çok kestirilebilen bir şeydir elbette ama aynı zamanda en azından bir süreç boyunca sevabı günahından ağır basan bir şeydir de. Feodal barbarlık çökmekte, kapitalizm girdiği her köşede eski insan ilişkilerine olduğu kadar toprağın, enerjinin, madenlerin, vb. düşük kapasiteyle kullanımına da son vermekte, böylece büyük üretici güçleri (ve bu arada milyonlarca toprak kölesini) zincirlerinden kurtararak özgür bırakmaktadır. Öte yandan, her gün yeni bilimsel sıçramaların gerçekleştiği bir ortamda, doğanın yıkıcı güçlerinin sırlarının çözülüp dizginlenmesi ve böylece üretim sürecinin de hizmetine sokulması, genel bir heyecan ve toplumsal gelişme yaratmaktadır. Yani dönem boyunca Marksistler, kapitalizmin genel bir insanlık yıkımı olduğu konusunda net bir düşünceye sahiptirler; ancak yine de onlar, bugünkü dünya tablosu gibi uçurumun kenarına gelmiş vahşi bir tablo ile karşı karşıya değildirler. Bugün, artık kesin biçimde varmış bulunduğumuz “ya mahvolma ya sosyalizm” yol ayrımı, o gün için henüz bu netlikte ortaya çıkmış değildir. Ve bu koşullar altında, doğa yasalarının keşfedilerek onlara egemen olunması fikri, hiçbir biçimde tuhaf değildir; aynı zamanda bu fikir, insanlığın genel ilerleyiş çizgisini ifade eden yanıyla zaten genel bir kabul görmektedir.

Hatta aynı iyimser hava, çok sonraları, emperyalist dönemde de, bu kez daha başka nedenlerle etkili olmuştur. Örneğin 20. yüzyılın önemli bir bölümünde de, dünyanın kapitalizmden kurtarılmasının ya da en azından kurtarılmış olan büyük parçanın düzene konulmasının artık çok zaman almayacağı fikri, Marx ve Engels’ten gelen “doğaya egemen olmak-özgürleşmek” denklemiyle yer yer buluşmuş ve dönemin ekolojik politikalarında (daha sonraki “kapitalist sistemle yarışma” teorisiyle de birleşerek) etkili olmuştur.

Ancak, bütün bu tartışmalar bir yana, bugün varılan nokta, başka bir ufuk çizgisidir. Sınırsız haydutluk ve neoliberalizm koşullarında, aynı söylem ciddi risk unsurları taşımaktadır.

Ayrıca, “doğaya egemen olmak” fikri de özel olarak marksizme ait bir şey değildir. Daha da doğrusu bu genel fikir, yani “doğanın kör güçlerinin denetlenmesi ve insanlığın hizmetine sokulması”, aydınlanma ve modernizm çağının bütününe aittir ve tabii aynı çağın bütün diğer kavramları gibi çift yanlı bir bıçağı andırır. Genel bir fikir olarak “insanlığın yararı”ndan söz edildiğinde, bu pratikte kapitalistin daha fazla kâr sağlama arzusunun da ifadesidir, vs... Çünkü, son tahlilde doğal yasalara hakim olmak, onun bütün güçlerini daha düşük maliyet ve daha yüksek kâr sağlamak için kullanmak, tek tek her kapitalistin temel dürtüsüdür.

Dolayısıyla sosyalizm, bu mantıkta, “kâr” kavramının yerine “insanın yararı” kavramını koymakla yetinemez. Sosyalizm bundan daha fazla ve daha gelişkin bir şeydir. İnsanın yararı denilen şey, kimi kez insanlığın uzun vadeli yararından ayrı bir şeydir ve onunla zaman zaman çeliştiği de olur. Bugün “insan”ın karnını doyurmak için koca bir nehri zehirleyebilirsiniz ama bu, “insanlığın” genel ve kalıcı yararları açısından korkunç bir sonuç olabilir, vs. Elbette bir devrimci iktidar, belki de binlerce kez böylesi zor tercihlerle karşı karşıya kalacak ve belki de bazen tam doğru kararlar veremeyebilecektir. Ancak, genel bir ilke olarak sınıflı toplumla birlikte kendi sınıfsal varlığını da ortadan kaldıracak olan, yani son tahlilde “insan” tanımının yeterli olduğu bir noktaya ulaşmak isteyen, öyleyse uzun vadede yalnızca kendi sınıf çıkarlarının değil insanlığın kaderinin de sahibi olan proletarya, artık doğa ile ilişkisini böyle riskli ve kısa vadeli bir kavram üzerinden kuramaz. O, artık, bir perspektif olarak, “doğaya hükmetme”yi değil, onunla barışık olarak kendi insani varlığını geliştirmeyi hedefleyebilir. Çünkü bugün artık söz konusu olan şey, 19. yüzyılda olduğu gibi karşısında epey bilgisiz olduğumuz doğa yasaları değil, kapitalizme karşı korunması gereken bir varlık olarak insan da dahil olmak üzere tüm canlı türlerinin yaşaması için gerekli yegane ortam olarak doğadır ve dolayısıyla yeni sosyalist uygarlık, bilimsel keşiflerin bir bölümünü de bu koruma çabasına yöneltmek zorunda kalacaktır.

◆ Yeni Sosyalizm Projesinin Bir Bileşeni Olarak Devrimci Sosyalist Ekolojik Yaklaşım

İkincisi, devrimci sosyalizm, ekolojik sorunun ve çözümlerinin sosyalist tarzda ele alınışının kendi başına bir anlam ifade etmediğini, ancak sosyalizmin bizzat kendisinin nasıl tasarlandığıyla ilişkili olarak doğru bir yere oturabileceğini düşünmektedir. Sonuçta siz, nasıl bir sosyalizm öngörüyorsanız, onun bir bileşeni olarak doğaya bakışınız da öyle oluşacaktır.

Dolayısıyla, devrimci sosyalizmin ekolojiyi ele alışı, kesinlikle klasik bir muhalefet partisinin gelecek üzerine savurduğu vaatlere benzemez. Devrimci sosyalizm, devrim denilen şeyi salt bir iktidar değişikliği olarak anlamaz; o, bugünden başlayan ve iktidar sonrasında da çeşitli biçimler alarak kesintisizce devam eden bir süreçtir. Dolayısıyla, devrimci sosyalizmin ekoloji ya da başka herhangi bir konudaki anlayışı, bir program maddeleriyle ortaya konulan bir vaatler dizisiyle sınırlı tutulamaz. Elbette programlar ve projeler ve bunlara zemin teşkil eden temel belirlemeler, bir devrimci hareketin olmazsa olmazlarıdır, hiçbir devrimci hareket bunlar olmaksızın yürüyemez ve kitlelerle iletişim kuramaz ama bunlar yine de işin yalnızca bir bölümünü oluştururlar. Devrimci sosyalizmin sosyalizm

projesinin asli unsuru, emekçi kitlelerin bütününün, gençlerin, kadınların, meslek gruplarının, yediden yetmişe bütün toplumsal yapının gerçek anlamda örgütlü hale getirilmesi ve bütün bu güçlerin iktidarın fethinden sonra “terhis edilerek eve gönderilmesi” biçimindeki bürokratik yaklaşımın kesin biçimde ortadan kaldırılmasıdır. Dolayısıyla devrimci sosyalizm, ekolojik çevrenin korunması konusunda da esas unsurun bu örgütlü güçler toplamı olduğunu en baştan açıkça belirtmektedir. Yani devrim, her şeyi nasıl yapacağını bilen bir akıllılar grubunun iktidara taşınmasından sonra kitlelerin evlerine çekilip kendilerine dönecek olan iyilikleri beklemesi değildir. Devrim, toprağın alt üst oluşudur ve kitlelerin büyük ve kesintisiz hareketidir. Dolayısıyla, sosyalist ekoloji politikası denildiğinde, bu, yalnızca “biz iktidar olduğumuzda...” diye başlayan cümlelerle ifade edilebilecek bir şey değildir. Devrimci sosyalist ekoloji politikası, çevreyle ilgili akla gelebilecek her tür mühendislik, tıp ve diğer meslek gruplarının yanında ayrıca söz konusu doğa içinde yaşayan, soluk alıp veren bütün insan topluluklarının örgütlü katılımını esas alan bir politikadır. Bu, devrimci sosyalizmin konu üzerine önsel düşünceleri ve temel ilkelerinin olmadığı anlamına gelmez; ama devrimci iktidar kendi bildiğini keyfi biçimde uygulayan bir kurum değildir ve olmayacaktır. Ve kuşkusuz bu, devrim sürecinin dönüştürücü anaforunda kitlelerin bütün eski düşünme ve davranış kalıplarının alt üst olmasını, değer sistemlerinin değişmesini, insanların genel olarak kendilerini yaşadıkları ülkenin ve iktidarın sahibi olarak algılamasını öngören bir yaklaşımdır. Böyle bir sürekli devrimci dönüşüm süreci, kitlelerin üzerinde yaşadıkları doğayı (gerekirse kendi iktidarlarının yanlış uygulamalarına karşı da) koruyabilir hale getirilmesi ve bunun bir politik-kültürel refleks halinde süreklileşmesi anlamına gelecektir. Bu, kararnameler ve yasaların ötesinde, doğrudan doğruya insan unsuruna dayanan bir politikadır ve devrimci sosyalizmin politikalarının esasını oluşturmaktadır. Ve nihayet kitlelere dayanan bu politika, aslında devrimci iktidarın ayakta kalarak varlığını sürdürmesinin de gerçek garantisidir. Devrimci sosyalizm, devrimci iktidarın ayakta kalabilmesinin tek yolunun kapitalist ülkelerden daha yüksek teknolojiler uygulamak, daha çok gemi, uçak, vb. yapmak, vb. olmadığını kesin biçimde ortaya koymaktadır. Devrimci iktidar, şüphesiz bütün üretim alanlarında (ve tıptan eğitime dek her alanda) mümkün olan en yüksek teknolojileri kullanacak, dahası bu yüksek üretim teknolojilerini kendisi üretmek için de yoğun bilimsel çalışmalar yürütecektir; ancak o, geçmişin revizyonist “barış içinde yarışma” yaklaşımına asla geri dönmeyecek, devrimin ayakta kalmasının asıl yolunun emekçi kitlelerin sahiplenip savunduğu bir sosyalist ülke yaratmaktan geçtiğini bilecektir. Ekolojik yaklaşım bakımından bunun anlamı, zaman zaman

doğayı katletmeyi de göze alabilen bir “sanayi atılımları” çılgınlığına kapılmamak, çubuğu büyük ölçüde kitlelere, devrimci katılım kanallarına doğru bükmezdır. Ancak böyle bir yoldan yürüdüğümüzde, nihai olarak bolluk toplumuna varacak bir üretim-verimlilik artışına ulaşmak ve bu arada içinde devindiğimiz doğal ortamı koruyabilmek mümkün olacaktır.

◆ Yeni Sosyalist Uygarlık: Kapitalizmin Gerçek Alternatifi

Hiç kuşku yok ki, Türkiye ya da başka herhangi bir ülkede gerçekleşen bir devrimci iktidar, yalnızca ekoloji konusunda değil, daha bir çok değişik konuda muhtemelen zaman zaman son derece zor durumlarla karşılaşacak, sıkıntılı karar anlarıyla yüzyüze kalacaktır. 70 yıllık deneyimin ışığında yürüdüğümüz için, salt bu deneyimi tartışıp kavramış olduğumuz için bizim devrimci iktidarımızın daha elverişli koşullarda iş göreceğini varsaymamız mümkün değildir. Geleceğin yeni sosyalist tasarımı de, masa başında cetvelle çizilmiş bir mimari projeye hiç benzemeyecektir; çünkü muhtemelen yarının devrimci iktidarları, 1917 sürecinden daha yoğun ve teknolojik açıdan daha iyi donatılmış (uluslararası medya tekelleri ve diğer bütün gelişkin provokasyon araçları, vb.) bir kuşatma ile karşılaşacak ve muhtemelen yaptığı bazı şeyler yapmak istediği şeylere tam olarak denk düşmeyecektir. Yani, devrimin ertesi günü karşılaşılacak olan manzara bir cennet bahçesi değildir.

Ancak her ne olursa olsun, devrimci sosyalizm, yukarıda özetlemeye çalıştığımız iki temel kriteri esas alacak ve genel olarak geleceğin kurulması sürecinde olduğu gibi ekoloji konusunda da böyle bir çizgi üzerinden ilerleyecektir.

- Partimiz güncel hedefi olan anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, kendisini sürekli kılacak ve kesintisiz bir biçimde sosyalizme doğru evrilecek bir rotaya sahiptir. Bu devrim, iktidarın bir anlık el değiştirmesini ya da kısa süreli bir ayaklanmayı değil, uzun süreli bir halk savaşını önüne koyduğu için, program maddelerinde ifade ettiği gelecek projesinin en azından nüvelerini de savaşın her aşamasında hayata geçirmeyi öngörmektedir. Dolayısıyla, anti-emperyalist anti-oligarşik devrimin kitlelerle kurduğu ilişki de bugünden başlayıp komünizme dek devam edecek bir süreç olacaktır. Eğitimden sağlığa, ekolojiden kültüre ve sanata dek her konuda devrim, bu ilişkiyi esas alacak, kendi politikalarını bu ilişki üzerine inşa edecektir.
- Anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, emperyalizme bağımlılığın iktisadi, politik, kültürel, vb. bütün biçimlerini bu topraklardan söküp atacak,

bütün bağımlılık anlaşmalarını derhal yırtıp atacak ve esas olarak ülkenin kendi kaynaklarına dayanan bir ekonomik politikayı hayata geçirecektir.

- Anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, ülke ekonomisinin bütün kilit sektörlerini kamulaştıracak, üretim sürecini kâr esasına göre sürdüren kapitalist işleyişi mümkün olduğunca büyük bir hızla değiştirecek, planlı ve kamu yararına bir üretim sistemini gerçekleştirecektir.
- Anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, ülkedeki bütün baskı ve zulüm kurumlarını kesin biçimde parçalayarak, en önemlisi devrim sürecinin bugünkü aşamalarından başlayarak kitlelerin her düzeyde örgütlenmesini, bu örgütlülükleri aracılığıyla iktidar sürecine katılmasını sağlayacaktır.
- Ve nihayet böyle bir devrim, yalnızca içinde yaşadığımız doğal ortamın değil, genel olarak evrenin ekolojik dengelerinin sorumluluğunu hissedecek, güncel sıkıntılar ve muhtemel ablukalar karşısında ne kadar zorlanırsa zorlansın, doğanın geleceğini sakatlayan girişimlerde bulunmayacaktır. Bu amaçla üzerinde yaşadığımız toprakların enerji başta olmak üzere bütün alternatif kaynaklarına yeni bir anlayışla eğilmek, doğaya zararlı yöntemler yerine verimliliği ve doğayı birlikte gözeten yöntemler koymak, kolektif üretime dayalı sağlıklı tarımsal projeler üretmek devrimin önde gelen görevleri arasında olacaktır.
- Kâr amacı gütmeyen sosyalist üretim bugün pahalı denilerek devreye sokulmayan çevre dostu tüm teknolojileri, enerji üretme yollarını kesin biçimde sahiplenecektir. Bu türden yeni teknolojilerin üretimi bilimin temel sorunlarından biri olarak ele alınacaktır.
- Partimiz, organik tarımı esas alacak, genetik olarak değiştirilmiş tarım ürünlerinin üretiminin insan ve doğa üzerindeki sonuçlarını kesin biçimde yasaklayacaktır.
- Bütün toplumsal güçlerin uyandırıcısı olarak bir şafak vakti anlamına gelen devrim, ülkenin bugün kapitalist sistemin emrinde çürütülen bilimsel potansiyelini açığa çıkaracak, bu potansiyelin şu anda yararsız alanlara akmakta olan gücünü halk için seferber edecektir. Özellikle metropol kentlerdeki bugünkü keşmekeşi sona erdirecek radikal projeler kesinlikle artık yalnızca bir devrimin başarabileceği işler haline gelmiştir. Ancak böyle bir devrimle birlikte, kent-kır ilişkisi ve tüm üretim süreçleri, kent ile kır arasındaki ayrımın ortadan kaldırılacağı, insanın doğayla barışık biçimde yeniden bütünleşeceği, insanı doğaya yabancılaştıran tüm ilişki biçimlerinin ortadan kaldırılacağı yeni biçimlerde organize edilecektir. Kapitalizmin ve sermayenin yoğunlaşmasının ürünü olan ve

insanı doğaya yabancılaştıran büyük kent ve üretim düzeni tamamen tasfiye edilecektir.

- Doğal yaşam alanlarının, bitki ve hayvan türlerinin kapsamlı önlemlerle korunması, “ekonomik gelişme”ye kurban edilmesinin önüne geçilmesi yine devrimci iktidarın temel ekolojik görevlerinden biri olacaktır.

Sonuç olarak, ekolojik sorunlar, zaman içerisinde çeşitlenen ve derinleşen bir tablo gösterir ve kimi zaman bugünün önemli gibi görünmeyen sorunları da vahim bir noktaya ulaşarak kendini dayatır hale gelir. Dolayısıyla devrimci sosyalizm de kendisini mevcut sorunlar ve onların çözümleriyle sınırlamaz, genel yaklaşımlarının yanı sıra her yeni olgu karşısında tavır alır ve kendi çözüm yollarını üretir.

- Partimiz eko sistemin korunması yolunda yapacağı işler sınırsızdır ve bunların tümünü burada sıralamak ne mümkün ve bu çalışmanın sınırları bağlamında ne de gereklidir. Kesin olan şudur ki organik ve inorganik tüm değerleriyle eko sistemin bütün unsurlarıyla korunması, insanın değiştirici müdahalesinin eko sistemin işleyişine uygun hale getirilmesi devrimci sosyalizmin yaratacağı uygarlığın en temel karakteristik özelliği olacaktır.

Devrimci Mücadelenin Bir Bileşeni Olarak Ekolojik Mücadele

Bütün bu ayrıntılar bir yana şu kesindir; bugünkü umutsuzluk verici kent ve kır tablosunu değiştirmek, insanların tüketim ve yaşam alışkanlıklarını, değer sistemlerini ve duyarlılıklarını yeniden şekillendirmek, onları kendi kaderleriyle yeniden tanıştırmak, ancak toprağın tamamen alt üst olduğu, bütün taşların yerinden oynayıp yeniden dizildiği bir toplumsal kalkışma ile mümkündür; ve daha önemlisi, devrim, bu kalkışma halini sürekli bir politik-kültürel durum haline getirmekle yükümlüdür. Burjuvazinin “uzman”larının sık sık tekrarladığı, “çevre eğitimi” ihtiyacı, bu devrimle birlikte son derece pratik bir yoldan, Marx’ın deyişiyle “değiştirenlerin değişmesi” yolundan yürüyecektir.

Ve şüphesiz, yürüdüğümüz bu devrimci savaş yolu, zaman içerisinde bütün alanlarda olduğu gibi bu alanda da safları yeniden harmanlayıp netleştirecek, mücadelenin her aşamasında deniz kıyısından çöp toplamayı marifet sayan sosyete çevrecileri ile sorunun sistemden kaynaklandığının bilincinde olan duyarlı insan toplulukları arasındaki ayrışma tamamlanacak ve bu ikinciler ile devrimci sosyalist hareket arasındaki mesafe gitgide kısılacaktır.

Bu sorun son derece önemlidir; çünkü, devrimci sosyalizm başka bir dizi sorunda olduğu gibi ekoloji sorununda da nihai çözüm yolunu ortaya koyup, bütün her şeyi o sürece erteleyemez. Daha önceki bölümlerde de söylediğimiz gibi kapitalizmin

dünyayı bugün getirmiş olduğu felaketli sonuç, çeşitli sınıflardan insanların refleks ve dirençlerine yol açmaktadır, açmaya da devam edecektir. Sorun, özellikle 1980'lerden sonra bütün dünyada oldukça güncel bir mücadele alanı haline gelmiş; bir yandan Yeşiller gibi hareketler Avrupa'da burjuva siyasetinin (Hıristiyan Demokratlar ve Sosyal Demokrasi dışındaki) üçüncü büyük gücü haline gelirken, diğer yandan da çoğunlukla anarşist temelde bireysel ve örgütlü tepkiler gelişmiş, hatta iş bazen (unabomber olayında olduğu gibi) ciddi şiddet eylemlerine dek varmıştır.

Sonuçta, yeni toplumsal hareketler diye adlandırılan kesimin de en temel öznelerinden birini bu akımlar oluşturmaktadır. Yine bu hareket, kısa sürede postmodern itiraz ve muhalefet biçimlerinin de temel bileşenlerinden biri olmuştur.

Aynı sürecin artık Türkiye'de de bir tarihi olduğu rahatça söylenebilir. Özellikle 1990'larla birlikte, zaman zaman ciddi ses getiren direnişler bu alanda ortaya çıkmıştır. Gökova Santrali, Bergama direnişi, Hasankeyf sorunu, Boğazlarda oluşan kimyasal tehlikeler ve Çernobil'in devam eden etkileri, Karadeniz'deki zehirli varillere karşı tepkiler, yanlış ilaçlama sonucunda zehirli hale gelen tarım ürünlerinin Avrupa kapılarından geri dönüşü, bir çok yerde barajlara karşı ortaya çıkan tepkiler, vb. vb. bunun ilk akla gelen örnekleridir.

Elbette bu direnişlerin bazıları daha çok küçük burjuva hareketler tarafından sahiplenilmiş ve geliştirilmiştir; başka bazıları ise TEMA vakfı gibi kurumlar aracılığıyla doğrudan tekelci burjuvazinin "çevreciliği"nin(!) örnekleri oldular ve ekolojik sorunlardan kaynaklanan memnuniyetsizliğin sistem içi kanallara çekilmesinin örnekleri oldular.

Ancak ne olursa olsun, bu alandaki ciddi tepki ve potansiyel, görmezlikten gelinemeyecek kadar önemlidir ve devrimci sosyalizm, sadece nihai hedeflerini ortaya koymakla yetinmemek, güncel sürece de müdahale etmek zorundadır.

Ekolojik alan, bu anlamda devrimci sosyalizmin sınıflar mücadelesinde devrimci hareketi üzerinde inşa edeceği sorun alanlarından biridir. Başka bir deyişle, dünyanın yok oluşa doğru sürüklenmesinin nedeni kapitalizmse ve bu sorun, temelde işçi sınıfını ve sömürge/yeni-sömürge halklarını yakından ilgilendiriyorsa, devrimci mücadelenin üzerinden inşa edileceği ana damarlardan birinin ekolojik alan olması kaçınılmazdır. Sorunun ilk bakışta sınıflardan bağımsızmış gibi görünmesi, aldatıcı bir durumdur çünkü; en basit olarak temiz su kaynakları örneğinde bile açıkça görebileceğimiz gibi sorun esas olarak emekçilerin ve yoksulların sorunudur; çünkü sonuçta söz konusu sorunu yaşayan esasen onlardır. Üstelik bu alan, sorunun özgün niteliğinden ötürü çoğu kez küçük ve orta

burjuvaziden gelen pek çok insanı da kendi eksenine dahil etmekte ve saflaşmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda devrimci mücadele ile bu toplumsal kategoriler arasındaki bağların kurulabileceği, tekellerin “çevreciliği” ile soruna daha köklü bir yerden bakan kesimler arasındaki ayrışmaların yaşanabileceği bir çelişki alanıyla karşı karşıyayız ve devrimci sosyalizmin soruna oligarşiyle mücadele perspektifiyle yaklaşarak açılımlar geliştirmesi büyük önem taşımaktadır.

Devrimci sosyalizm, problemin odağında emekçilerin yaşadığı alanların (mahalleler, köyler) olduğunu gözeterek bu mücadelenin öncülüğünü yapmalı, sel baskınlarından hava kirliliğine, ormanların tahribinden zehirli yiyeceklere, sanayi atıklarından içme sularının kirletilmesine dek her konuda emekçilerin yaşadığı her sorunun içinde olmalı ve her durumda kitlelerin yakıcı taleplerinin sözcüsü olmalıdır.

Devrimci yenilenme çizgisi üzerinden yürüyen devrimci sosyalizm, yeni bir sosyalist uygarlık projesinin taşıyıcısıdır. Nihai olarak, insanla insanın ve insanla doğanın aralarında bir efendilik-kölelik ilişkisi kurmaksızın uyum içerisinde yaşayacakları bir gelecek, bu yeni uygarlığın zirvesi olacaktır. Ancak hiç unutmamamız gereken gerçek, bu yeni sosyalist uygarlık projesinin güncel mücadelemiz içerisinde de kendisini ortaya koyması gerektiğidir.

Açlık Ordusu Büyüyor

Dünyada her yıl yaklaşık 1 buçuk milyon çocuk, henüz 5 yaşına bile ulaşmadan ölüyor. UNICEF'in 2004 yılı raporuna göre, sadece Kongo Cumhuriyeti'nde her yıl 5 yaşın altında yaklaşık 530 bin çocuk açlıktan ölüyor. Raporda, Sierra Leone, Angola ve Afganistan'da her 4 çocuktan birinin 5 yaşına ulaşmadan öldüğü belirtildi. BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'ya göre ise dünyada gıda üretiminin bol olduğu bir dönemde 840 milyondan fazla insan düpedüz aç. Dünya nüfusunun yarısı, günde 2 dolardan az bir parayla geçinmeye çalışıyor. Günde 1 dolardan az bir parayla yaşamlarını sürdürmeye çalışanların sayısı ise 1.2 milyar.

Küresel Isınma ve Sonuçları

BM raporlarına göre, küresel ısınma 21. yüzyılı aynı zamanda 'açlık yüzyılı' da yapabilecek. Raporda yer alan bilgilere göre, küresel ısınma Asya'da tarım ürünlerinin üretiminde düşüşe neden olacak. Avustralya ve Yeni Zelanda'da su kıtlığına yol açacak olan küresel ısınma, Avrupa'da sel baskınlarını, Amerika'da ise erozyonları beraberinde getirecek. Raporda dünyanın 1.4 ve 5.8 derece arasında ısındığını belirten bilim insanları, deniz seviyesinin 10 santimetre

yükseldiğini ve bunun da denize yakın yaşayan milyonlarca insanı tehdit ettiğini belirtiyor.

Çernobil Öldürmeye Devam Ediyor

26 Nisan 1986. Saat 01.23. Çernobil nükleer santralinin dördüncü reaktörü, bir test sırasında infilak eder. Bina harabeye döner, yıkıntıdan gökyüzüne radyasyon yüklü siyah dumanlar yükselir. Tarihin en büyük sivil nükleer kazasıdır bu... En ağır radyoaktif elementler (stronsiyum ve seryum) fabrika civarına düşer. Daha hafif olanlar (iyot ve sezyum gibileri...) bulut halinde sefere çıkar ve Avrupa'nın dörtte üçünü kirletir, milyonlarca insana radyasyon buluşturur. Sovyet yönetimince yapılan açıklamaya göre, faciada 31 kişi ölmüş, 237 kişi yaralanmıştır. Oysa bugün gayri resmi veriler, 15 ila 30 bin ölüden, milyonlarca sakattan söz etmektedir. Facianın üzerinden 16 yıl geçtiği halde Ukrayna'daki Çernobil Santrali hala radyasyon sızdırıyor. Civarda radyoaktif malzemelerin depolandığı 800 noktadan, radyasyon yayılmaya devam ettiğini açıklandı.

Facianın Boyutları

Yetişkinlerde tiroid kanserine rastlanma oranı kazadan sonra on kat artış gösterdi.

2,5 milyon hektarı aşkın zengin tarım toprağı artık kullanılamıyor.

Sakat doğumlar ve büyüme bozuklukları Ukrayna'da

{40437a42ed5b2f4a4bf4ffcacdfd2c81506a100d9c451fb75117e4ba24109517}2
30, Beyaz Rusya'da ise

{40437a42ed5b2f4a4bf4ffcacdfd2c81506a100d9c451fb75117e4ba24109517}1
80 arttı.

Şiddetli bağışıklık sistemi bozuklukları görülen çocuklara, 2 ile 3,5 kat daha fazla rastlanmaktadır.

380 bin kadar çocukta kan kanserleri, tiroid sorunları ve anemiler saptanmıştır.

7,1 milyon insanın gelecekte ciddi sağlık sorunları yaşaması beklenmektedir.

Kazadan sonra nükleer santralı temizlemekle görevli 4365 personelin hepsi, radyoaktiviteye bağlı hastalıklardan öldü.

Dünyayı en çok kirleten ABD

Birleşmiş Milletler çevre toplantısında, ozon tabakasının delinmesinin ve sera etkisinin en büyük sorumlusunun ABD olduğu açıklandı Dünya nüfusunun yüzde 4'üne sahip ABD, sera etkisine neden olan gaz emisyonlarının yüzde 25'inin de

sorumlusu. Uluslararası Enerji Ajansı'nın ve Avrupa Nükleer Araştırmalar Örgütü'nün ortaklaşa yayınladıkları verilere göre, yılda 5 milyar 400 milyon ton karbondioksit (CO2) salgılayan ABD, dünyada havayı en çok kirleten ülke olma özelliğine sahip. ABD'yi bu alanda sırasıyla Çin (2 milyar 853 milyon), Rusya (1 milyar 146 milyon), Japonya (1 milyar 128 milyon), Hindistan (908 milyon) Almanya (857 milyon), Britanya (550 milyon), Kanada (477 milyon), İtalya (426 milyon) ve Fransa (376 milyon) izliyorlar.

Nükleer Santral Kazaları

ABD Nükleer Denetleme Komisyonu'nun resmi kayıtlarına göre, bugüne kadar felakete yol açabilecek derecede 169 kaza olmuştur. Japonya'da 1992 yılında tam 20 önemli reaktör kazası bildirilmiştir. Yine 1992 yılında, Rusya'daki nükleer komplekslerde uzmanlar 205 kaza raporu verdiler.

Önemli Kazalar

1952 Chalk River deneme reaktörü.

1958 Vinca/Yugoslavya deneme reaktörü.

1961 SL 1, İDAHO FALLS/ABD Askeri deneme reaktörü patlaması.

1966 Enrico Fermi/ABD Hızlı üretken, deneme reaktörü kısmi çekirdek erimesi

1969 Lucens/İsviçre deneme reaktörü kısmi çekirdek erimesi

1972 Fürgassen/Almanya 640 MW kaynar sulu reaktör, radyoaktif buhar kaçağı

1975 Tsuruga-1/Japonya 340 MW kaynar su reaktörü bir boru hattında kırık.

1975 Leningrad-1/Sovyetler Birliği 380 basınçlı-su soğutmalı reaktör kısmi çekirdek erimesi

1977 Bohunice A-1/Slovakya 100 MW gaz soğutmalı reaktör çekirdeğin aşırı ısınması, radyasyon sızıntısı.

1978 Brunsbüttel/Almanya 770 MW kaynar su reaktörü bir buhar hattının kopması, radyasyon sızıntısı

1979 Three Miles Island/USA 880MW basınçlı su reaktörü çekirdek erimesi, iyot-131 kaçağı.

1986 Çernobil 4/Ukrayna 1000 MW basınçlı su soğutmalı grafit reaktörü güç infilakı,

1987 Trawsfynydd/İngiltere 200 MW gaz soğutmalı reaktör yangın

1991 Mihama-2 Japonya 500 MW basınçlı su reaktörü bir boru hattının kopması radyoaktif buhar kaçağı

1992 Sosnovy Bor/Rusya 1000 MW basınçlı su soğutmalı reaktörün bir yakıt elemanı kanalının kopması.

Mega Kentler: İnsanlığın Belası

Amerikalı bilim adamlarına göre, bazı mega kentler 1990 ve 2000 yılları arasında

{40437a42ed5b2f4a4bf4ffcacdfd2c81506a100d9c451fb75117e4ba24109517}2 5 oranında büyüdü.

Araştırmacılar 1950-1958 ve 1984-1999 yılları arasındaki hava verilerini inceleyerek kentlerin çevrelerine göre 5,6 derece daha sıcak olduğunu ifade ediyorlar.

Ölçümler kentlerdeki sıcaklık adalarının kentler üzerindeki havanın daha hızlı yükselmesine yol açtığını, farklı yükseklikteki binaların hava akımlarını değiştirdiğini ve kıyı kentlerinde de deniz rüzgarlarıyla karşılıklı etki içine girdiğini gösteriyor. Böylece kentler üzerindeki bulut oluşumu iyice artarak, çevre bölgelerde şiddetli yağışlara yol açmakta.

Hava kirliliği öldürüyor

Dünya Sağlık Örgütü'nün araştırmasına göre, 2020 yılına dek, hava kirliliği tüm dünyada 8 milyon insanın ölümüne neden olacak. BM'nin çevre kirliliği raporuna göre ise, çevre kirliliği nedeniyle her yıl ortalama 11 milyon çocuk ölüyor. Raporda, sadece 5 yaş ve altı çocukların oluşturduğu yaklaşık 4 milyon insanın, hammadde işleme fırınlarından çıkan duman nedeniyle solunum enfeksiyonundan öldüğü belirtildi.

Raporda, en az 1.4 milyar insanın hava kirliliğinden etkilendiği ve tüm ölümlerin yüzde 25'inin çevre kirliliğinden kaynaklandığı, dünyada en yoğun kirliliğin Asya ülkelerinde olduğu kaydedildi.

Ozon deliği rekor düzeyde

Ozon deliğindeki büyüme şimdiye kadar ölçülen en yüksek düzeye ulaştı. BM'nin son raporuna göre ozondaki en ince bölgenin oranı, 'delik' olarak nitelendirilen tüm tabakanın yüzde 70'ine ulaştı.

Delik özellikle, mevsim değişimi yaşanan Ağustos ve Eylül aylarında daha da büyüyor; rapora göre deliğin ince tabakası bu yıl Eylül ortası ve sonunda olmak üzere iki kez maksimum düzeyine ulaştı. Delik bu yıl 27.970.000 kilometre kare olarak ölçülerek 2000 Eylül'ündeki rekor düzeylerine ulaştı.

Kutupların Erimesi Hızlanıyor

Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi'nin (NASA) açıklamasına göre,

sadece Grönland'ın yılda 50 kilometreküp küçüldüğü ortaya çıktı. Bunun deniz seviyesinin 0,13 milimetre yükselmesi anlamına geldiğini söyleyen Rignot, buzulların erimesinin, sıcak geçen birkaç yaz mevsimiyle açıklanamayacağını belirtti. Kirletici emisyonların bugünkü düzeyde atmosfere salınması devam ederse önümüzdeki 100 sene içinde deniz seviyesi 1 metre yükselmiş olacak. Avrupa'da en riskli yerler Almanya, Hollanda ve Ukrayna kıyıları ile birlikte Türkiye'deki deltalar. Kuzey Afrika'da Nil deltasının önemli bir kısmı da sel ve erozyon nedeniyle kaybedilebilir.

Haziran 2004

THKP-C/MLSPB